

LANGUAGE IDENTITY IN AMAVATHURA AND BUTHSARANAC.B.Wanigasingha¹ and A.M.S.K.Aththanayaka²**Abstract**

This research critically examines the linguistic identity within the renowned literary works "Amavathura" and "Butsarana," situated in the historical tapestry of Sri Lankan literature, with a primary focus on unravelling the profound linguistic complexities during the Polonnaru period. Employing a comprehensive literature review methodology, the study draws on existing scholarly works, historical documents, and linguistic analysis. "Amavathura" emerges as a significant work, serving as a sermon characterized by assimilating a distinctive Pali rule. Gurulugomin's preference for a Pali-disciplined style, reminiscent of the Magadha language during the Anuradhapura period, sets "Amavathura" apart from the mixed Sinhala prevalent in the Polonnaru period. The stylistic choice, known as Matasilutu, involves the strategic interspersing of long and short sentences, drawing inspiration from the disciplined structure of Pali. Conversely, examining the language style in "Butsarana" reveals a growing inclination towards a mixed Sinhala style resonating with popular taste. As a conceptual catalyst, "Butsarana" employs a simple yet profound language accessible to common readers. This research aims to provide a nuanced understanding of language identity in the broader context of Sri Lankan literature, contributing to scholarly discourse on linguistic evolution. Anticipated outcomes include a detailed exploration of the prose styles influencing the development of mixed Sinhala. Recommendations derived from this study may guide further research into the intricate relationships between language, culture, and literature, fostering a deeper appreciation for the historical and linguistic nuances embedded in these significant literary works.

Keywords: Amavathura, Butsarana, Language Identity.

¹ Lecturer, ICT Centre, Gampaha Wickramarachchi University of Indigenous Medicine

Email: chamaleew@kln.ac.lk

 <https://orcid.org/0009-0003-2806-2297>

² Assistant Media Officer, Communication & Media Unit, University of Kelaniya

Email: sameerak@kln.ac.lk

 <https://orcid.org/0009-0000-1650-7146>

Accepted the revised version: 01 December 2023. This work is licensed under C BY-SA 4.0. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

අමාවතූරෙහි හා බුක්සරණෙහි භාෂා අන්‍යෝන්‍යතාව

සාරසංක්ෂේපය

මෙම පර්යේෂණය ශ්‍රී ලාංකේය සාහිත්‍යයේ ඉතිහාසය තුළ වන "අමාවතූර" සහ "බුක්සරණ" යන සුප්‍රසිද්ධ සාහිත්‍ය කෘති තුළ ඇති භාෂාමය අන්‍යෝන්‍යතාවය විවේචනාත්මකව විමර්ශනය කරන අතර, පොළොන්නරු යුගයේ ගැඹුරු භාෂාමය සංකීර්ණතා හෙළිදරව් කිරීම කෙරෙහි මූලික අවධානය යොමු කර ඇත. ඓතිහාසික ලේඛන සහ භාෂාමය විශ්ලේෂණ අධ්‍යයනයෙන්, පුළුල් සාහිත්‍ය සමාලෝචන ක්‍රමවේදයක් භාවිත කරමින් මෙම අධ්‍යයනය සිදු කරන ලදී. "අමාවතූර" කැපී පෙනෙන කෘතියක් ලෙස ඉස්මතු වන අතර එය සුවිශේෂී පාලි රීතියක් උකහා ගනිමින් සංලක්ෂිත දේශනාවක් ලෙස සේවය කරයි. අනුරාධපුර යුගයේ මගධ භාෂාව සිහිගන්වන පාලි විනයගරුක ගෛලියකට ගුරුළුගෝමින්ගේ මනාපය, පොළොන්නරු යුගයේ පැවති මිශ්‍ර සිංහල භාෂාවෙන් "අමාවතූර" වෙනස් කරයි. මට්ටම්වල ලෙස හැඳින්වෙන ගෛලිය තේරීම, පාලි භාෂාවේ විනය ගරුක ව්‍යුහයෙන් ආශ්වාදයක් ලබා ගනිමින් දිගු හා කෙටි වාක්‍යවල උපාය මාර්ගික අන්තර් ඡේදනය ඇතුළත් වේ. ඊට ප්‍රතිවිරුද්ධව, "බුක්සරණ"හි භාෂා විලාසය පරීක්ෂා කිරීමේදී ජනප්‍රිය රසයෙන් අනුනාද වන මිශ්‍ර සිංහල ගෛලියක් කෙරෙහි වැඩෙන නැඹුරුවක් අනාවරණය වේ. සංකල්පීය උත්ප්‍රේරකයක් ලෙස, "බුක්සරණ" සාමාන්‍ය පාඨකයන්ට ප්‍රවේශ විය හැකි සරල නමුත් ගැඹුරු භාෂාවක් භාවිතා කරයි. මෙම පර්යේෂණය ශ්‍රී ලාංකේය සාහිත්‍යයේ පුළුල් සන්දර්භය තුළ භාෂා අන්‍යෝන්‍යතාවය පිළිබඳ සුක්ෂ්ම අවබෝධයක් ලබා දීම, භාෂාමය පරිණාමය පිළිබඳ විද්වත් කතිකාවට දායක වීම අරමුණු කරයි. අපේක්ෂිත ප්‍රතිඵලවලට මිශ්‍ර සිංහල වර්ධනයට බලපාන ගද්‍ය ගෛලීන් පිළිබඳ සවිස්තරාත්මක ගවේෂණයක් ඇතුළත් වේ. මෙම අධ්‍යයනයෙන් ලබාගත් නිර්දේශ, මෙම වැදගත් සාහිත්‍ය කෘතියක අන්තර්ගත ඓතිහාසික හා භාෂාමය සුක්ෂ්මතා සඳහා ගැඹුරු ඇගයීමක් වර්ධනය කරමින්, භාෂාව, සංස්කෘතිය සහ සාහිත්‍යය අතර ඇති සංකීර්ණ සම්බන්ධතා පිළිබඳ වැඩිදුර පර්යේෂණ සඳහා මඟ පෙන්වනු ඇත.

ප්‍රමුඛ පද: අමාවතූර, බුක්සරණ, භාෂා අන්‍යෝන්‍යතාවය.

හැඳින්වීම

රටක ස්වාභාවික පිහිටීම, එහි ඉතිහාසය හා සහායවය කෙරෙහි මහත් පිටිවහලක් වන බව ඉතිහාසඥයන්ගේ මතය යි. ඒ අනුව ලාංකේය සාහිත්‍ය කෝෂ්ඨාගාරය රන්, මිණ, මුතු නිදන්ගත ආකරයක් වැනි ය. ඉතිහාසයට අයත් සාහිත්‍ය තොරතුරු හාරා, පාදා මතු කරගැනීමෙන් සාහිත්‍යයෙන් ඉතිහාසයත්, ඉතිහාසයෙන් සාහිත්‍යයත් හැදෑරිය හැකි ය. මිශ්‍ර සිංහලයේ ආරම්භය පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේ දී අනුරාධපුර යුගයේ සිංහල භාෂාවෙහි පාලි භාෂාවේ ප්‍රභාව වඩාත් ඉස්මතු විය. එහෙත් පොළොන්නරු යුගයේ දී සිංහල භාෂාව පුරා ආධිපත්‍ය උසුලන්නේ සංස්කෘත භාෂාවේ ප්‍රභාවයි. පොළොන්නරු යුගය 11වන සියවසේ අග භාගය, 12වන සියවස හා 13වන සියවසේ මුල් භාගය යන සියවස් තුනක අග මුල සම්බන්ධ කරන්නකි. මෙම කාලය සිංහල භාෂාව හා සාහිත්‍යය සම්බන්ධයෙන් ඉතා වැදගත් අවධියකි. ශ්‍රී ලාංකේය සාහිත්‍යය ඉතිහාසය සමාලෝචනය කිරීමේ දී පොළොන්නරු යුගය ගද්‍ය පද්‍ය සාහිත්‍ය මෙන් ම මාතෘ භාෂා සාහිත්‍යය ද සංවර්ධනය වූ කාල පරිච්ඡේදයක් සේ හැඳින්වීමට අදාළ වන සාධක හමුවේ. මෙම යුගයේ දී සිංහල ග්‍රන්ථ රාශියක් ලිය වී තිබේ. ගද්‍ය පද්‍ය මෙන් ම සාහිත්‍ය විචාරය ද දියුණු තලයකට පත් ව තිබෙන්නට ඇති බව එම කෘති පරිශීලයෙන් අවබෝධ වෙයි. පාලි, සංස්කෘත භාෂා ද්වයෙහි ම ඇසුර සිංහල සාහිත්‍යට ලැබී ඇති බව යට කී තොරතුරු මගින් අනාවරණය වෙයි.

පොළොන්නරු යුගයේ බුද්ධ ධර්මය හා බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ ව ලියවුණු ග්‍රන්ථ ලෙස අමාවතූර හා බුක්සරණ දැක්විය හැකි ය. එක ම විෂයක් එක ම සිද්ධීන් තුළින් හුවා දැක්වීමට රචිත කෘතීන් දෙකක් ලෙස අමාවතූර හා බුක්සරණ දැක්විය හැකි ය. මෙම ගද්‍ය හා ව්‍යාධ්‍යාන ග්‍රන්ථ පාදක කර ගැනීමෙන් වර්තමාන මිශ්‍ර සිංහල භාෂාවෙහි හා සිංහල සාහිත්‍යයෙහි ආරම්භක අවස්ථාව ලෙස මෙම යුගය හැඳින්විය හැකිය. විශේෂයෙන් ම සිංහලයේ ගද්‍ය භාෂාව සහ රචනා ගෛලිය රීතිය පිළිබඳ ව කෙරෙන විමර්ශනයක දී පොළොන්නරු යුගය ඉතා වැදගත් වෙයි.

මේ අනුව ලාංකේය සාහිත්‍යය ඉතිහාසයේ ගද්‍ය සාහිත්‍යය ආරම්භ වන්නේ පොළොන්නරු යුගයේ දී බවත්, පාලි හා සංස්කෘත භාෂාවන්ගේ ප්‍රබල බලපෑමක් ලැබීම එයට හේතු වශයෙන් දැක්විය හැකි ය. එසේ ම උගත්, බුද්ධිමත් පාලකයන්ගෙන් යුක්ත වූ ද, තාඩන, පීඩන, වියවුලෙන් තොර වූ ද සාමකාමී

රාජ්‍ය පාලනයක්, සාහිත්‍යය ආදී කටයුතු කෙරෙහි නොමඳ ව ලැබුණු රාජ්‍යානුග්‍රහයත් ඊට ම අනුබල සපයන තවත් කරුණකි.

මෙකී සියලු කරුණු පාදක කොටගෙන පොළොන්නරු යුගයේ දී ලාංකේය ගද්‍ය සාහිත්‍යයේ ප්‍රථම බණ කථා කෘතිය වශයෙන් සැලකෙන අමාවතුර කෘතිය බිහි විය. සංස්කෘත සාහිත්‍යයෙහි පෘථුල දැනුමක් තිබූ ගුරුළුගෝමීහු සංස්කෘත ගද්‍ය රීතියට වඩා පාලි රීතිය ගුරුකොට ගත්හ. දේශීය සංස්කෘතියට හා බුදුදහමින් පෝෂණය වූණු වටපිටාවක් සහිත රටකට වඩාත් ගැලපෙන්නේ ද එකී පාලි රීතිය යි. එහෙයින් ගුරුළුගෝමී අතින් ලියැවුණු අමාවතුර පළමු ගද්‍ය සාහිත්‍යය කෘතිය යි. පළමු බණ කථා කෘතිය යි. එනිසා ‘ගුරුළුගෝමී’ නම් පඬිවරයා විසින් රචිත ‘අමාවතුර’ සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍යයෙහි ශ්‍රේෂ්ඨ ගද්‍ය කෘතියක් ලෙස සැලකේ. අමාවතුර කෘතියට පෙර ගුරුළුගෝමී පඬිවරයා රචනා කළ ධර්මප්‍රදීපිකාව බණ කථා සාහිත්‍යය කෘතියක් ලෙස පිළිගැනෙන්නේ නැත.

මෙම පර්යේෂණය ශ්‍රී ලාංකේය සම්භාව්‍ය සාහිත්‍යයෙහි එන “අමාවතුර” සහ “බුක්ඝරණ” යන ග්‍රන්ථවල භාෂා අනන්‍යතාව විමර්ශනය කරන අතර, පොළොන්නරු යුගයේ දී මෙම ප්‍රධාන කෘති හැඩගැස්වීමට හේතු වූ භාෂාමය සංකීර්ණතා හෙළිදරව් කිරීම මූලික අරමුණ ලෙස සඳහන් කළ හැකිය. මෙම අධ්‍යයනයෙහි වැදගත්කම පහත පරිදි සඳහන් කළ හැකිය. “අමාවතුර” සහ “බුක්ඝරණ” තුළ අන්තර්ගත භාෂාමය සුක්ෂ්මතාවයන් හෙළිදරව් කරමින් ශ්‍රී ලාංකේය සංස්කෘතික උරුමය සුරැකීමට දායක වන අතර, සංස්කෘතික බලපෑම් භාෂා අනන්‍යතාව හැඩගස්වන ආකාරය පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබා දෙයි. පාලි සිට මිශ්‍ර සිංහල ප්‍රමුඛත්වය දක්වා භාෂාමය පරිණාමය අධ්‍යයනයෙන්, පර්යේෂණය පොළොන්නරු යුගයේ සිංහල සාහිත්‍යයේ ගතික ස්වභාවය පිළිබඳව ආලෝකය විහිදුවයි. එසේම මෙම අධ්‍යයනය මගින් භාෂාමය පරිණාමය පිළිබඳ විද්වත් කතිකාවතක් පොහොසත් කරමින්, ශ්‍රී ලාංකේය සාහිත්‍යයේ පුළුල් සන්දර්භය තුළ භාෂා අනන්‍යතාව පිළිබඳ සියුම් අවබෝධයක් ලබා දෙමින් වැඩිදුර පර්යේෂණ සඳහා පහසුකම් සපයයි.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

දැනට පවතින විද්වත් කෘතීන්, ඓතිහාසික ලේඛන සහ භාෂාමය විශ්ලේෂණ අධ්‍යයනයෙන්, පුළුල් සාහිත්‍ය සමාලෝචන ක්‍රමවේදයක් භාවිත කරමින් මෙම අධ්‍යයනය සිදු කරන ලදී. දත්ත විශ්ලේෂණය සඳහා පාඨමය විශ්ලේෂණය සහ සන්දර්භ විශ්ලේෂණය යොදා ගන්නා ලදී. පාඨමය විශ්ලේෂණයේ දී භාෂාමය රටා, ශෛලීන් සහ පාලි සහ මිශ්‍ර සිංහල භාවිතය හඳුනා ගැනීම සඳහා “අමාවතුර” සහ “බුක්ඝරණ” ගැඹුරින් පරීක්ෂා කරන ලද අතර අමාවතුර සහ බුක්ඝරණ පිළිබඳ විද්වතුන් දැක් වූ අදහස් ද විද්වත් කෘතීන්ගෙන් භාවිත කරන ලදී. සන්දර්භ විශ්ලේෂණයේ දී පොළොන්නරු යුගයේ ඓතිහාසික හා සංස්කෘතික සන්දර්භයන් සලකා බැලීම සහ සාහිත්‍ය කෘතිවල පවතින භාෂාමය බලපෑම් කෙරෙහි අවධානය යොමු කරන ලදී.

ප්‍රතිඵල සහ සාකච්ඡාව

පොළොන්නරු යුගයේ දී ලාංකේය ගද්‍ය සාහිත්‍යයේ ප්‍රථම බණ කථා කෘතිය වශයෙන් සැලකෙන අමාවතුර කෘතිය බිහි විය. සංස්කෘත සාහිත්‍යයෙහි පෘථුල දැනුමක් තිබූ ගුරුළුගෝමීහු සංස්කෘති ගද්‍ය රීතියට වඩා පාලි රීතිය ගුරුකොට ගත්හ. කතුවරයා මේ කෘතිය හැඳින් වූ අනෙක් නාමය වන්නේ ‘පුරිසදම්මසාරථී පදවර්ණනා’ යන්නයි. ග්‍රන්ථාවසානයේ එන පහත පාඨයෙන් අමාවතුරෙහි කතුවරයාත් ඔහු ඊට දුන් නාමයත් පැහැදිලිව දැකගත හැකිය. “ගුරුළුගෝමීන් විසින් කරන ලද අමාවතුරු නම් පුරුෂදම්මසාරථී පදවර්ණනා නිමි.”(ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සමාගම, 2004). අමාවතුර බුද්ධ චරිත කථාවක් ලෙස ලියැවුණ කෘතියකි. ඒ බව “හේ (ධර්මප්‍රදීපිකාව) බුද්ධධර්මයැ. මේ බුද්ධ චරිතයැ” (අමාවතුර, 1948, පි. 112) යන පාඨයෙන් කියැවේ. අමාවතුර සඳහා යොදා ගැනුන වස්තු විෂය පිළිබඳ ව අවධානය යොමු කිරීම මෙහි දී වැදගත් වෙයි. වස්තු විෂය කෙරෙහි කතුවරයාගේ අවධානය යොමු වනවා සේ ම යම්කිසි සාහිත්‍ය නිර්මාණයක වැදගත්කම එහි වස්තු විෂය මත පදනම් වේ. “අමාවතුර ලිවීමෙන් ගුරුළුගෝමීන් අපේක්ෂා කරන ලද්දේ පුරිසදම්ම සාරථී යන බුදු ගුණය බුදුරදුන්ට අන්වර්ථ වන ආකාරය ඉදිරිපත් කිරීම සහ එමගින් බුද්ධ චරිතය ඉදිරිපත් කිරීමයි. මේ කර්මයන්ගේ විභාග ධර්මප්‍රදීපිකා නම් බෝධිවංශ පරිකථායෙන් දන්නේ යැ හේ බුද්ධ ධර්මයැ මේ බුද්ධ චරිතයැ....” (මනම්පේරි, 2013).

ගුරුළුගෝමීන් විසින් අමාවතුර ලිවීමේ අරමුණ ඉහත අවස්ථාවෙන් හඳුනාගත හැකි ය. මෙය අමාවතුරේ අංගුලිමාල දමනයෙහි එන්නකි. අමාවතුර කතුවරයා තම පරමාර්ථයන් ඒ සඳහා ඔහු ප්‍රස්තුත කර ගන්නා දෙයත්, රීතියක් ආරම්භක ඡේදයේ ම පිඬු කොට දක්වයි.

“ඉතිහි සො භගවා අරහං..... පුරිසදම්මසාරථී සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා යනු විස්තර කරත් බුදුගුණ අනන්ත බැවින් නවගුණ හැම කියත්, නො පිළිවන් ‘පුරිසදම්මසාරථී’ යන පදය ගෙනැ අප බුදුන් පැරැම් පුරා බුදු වැ දෙවරම් වෙහෙර පිළිගෙනැ එහි වෙසෙමින් තුන් ලොවිහි සැරිසැරැ විෂම පුරුෂයන් දමා අමාමහ නිවන් පැමිණ වූ සෙ නො වියත් හුදි ජනන් සඳහා සිය බසින් මා විසින් සැබෙවින් දක්වනු ලැබේ.”(අමාවතුර, 1948, පි. 1)

‘ආරම්භයෙහි කතුවරයා දුන් මෙම ප්‍රතිඥාව මුළු ග්‍රන්ථය පුරා ම රිදී පටක් සේ දිවෙ යි.’ (සුරවීර, 1966).

‘ගුරුඵගෝමීන්ගේ ප්‍රදීපය මෙන් නොව මෙය සාමාන්‍ය ජනතාව සඳහා ලියැවුණ බව මෙතැනින් ම හෙළිවෙයි. මෙතෙක් ගද්‍ය මෙන් ම පද්‍ය ද උගතුන් සඳහා ලියවුණු බවත්, පොදු ජනයා සලකා පොළොන්නරු කල ලියැවුණු පැරණි ම පොත අමාවතුර බවත් විචාරකයකුට පෙනෙයි’ (සන්නස්ගල, 1994). බුදුන්ගේ නව ගුණය ම වැනි ම නුපුළුවන් හෙයින් ගුරුඵගෝමීන් තෝරා ගත්තේ ‘පුරිසදම්මසාරථී’ යන ගුණ විශේෂය පමණි. බෝසතුන් පාරමිතා භූමියෙහි දී ද ‘පුරිසදම්මසාරථී’ හෙවත් සත්ත්වයන් දමනය කිරීමේ දක්ෂතාව ඇති ව සිටි අයුරු කීමට කතුවරයා අදහස් කරන බව ‘පැරැම් පුරා’ යන්නෙන් පෙනේ.

අමාවතුර පොදු ජනයාගේ ගෞරවාදරය දිනූ ග්‍රන්ථයක් නොවන බව ඇතැමෙකුගේ අදහස ය. අමාවතුර ශෛලිය හදවතට වඩා බුද්ධියට ගෝචර වන බවත් එම නිසා බුද්ධිමතුන් උදෙසා ලියූ බවත් සමහරු කියති. මෙය මතභේදයට ලක් විය හැකි කරුණකි. අමාවතුර ග්‍රන්ථයෙහි පොළොන්නරු යුගයේ ප්‍රචලිත ව පැවති සිංහල භාෂාවේ එක් රීතියක් දැක ගත හැකි ය. කතුවරයාගේ වචනයෙන් කියතොත් ‘සියබස’ හා ‘ගුරුඵගෝමීන් සියබසින් දක්වන ලැබේ’ යි කීවේ තමා වෙතත් බසකින් එනම්, පාලියෙන් තිබූ කතා සියබසින් සකසා ඉදිරිපත් කරන බව හැඟවීමට ය. අමාවතුරේ ආරම්භක ඡේදයේ එන ‘සැබෙවින්’ යන්නෙහි කතුවරයා තම රීතිය කුමක් දැ යි සෘජුව ම පවසයි. අමාවතුර ග්‍රන්ථයෙහි භාෂාවේ විශේෂතාවක් ඇති නම් එය මේ කෙටි රීතිය නිසා උපන්නකි. අමාවතුරෙහි සංක්ෂිප්ත භාවය ද දෙආකාර වේ. එනම්, අන්තර්ගතයේ සංක්ෂිප්තභාවය හා භාෂා ව්‍යවහාරයේ සංක්ෂිප්තභාවය යනුවෙනි.

“කරුණු තුනක් සලකා ගෙන අමාවතුර විශිෂ්ටතර සාහිත්‍ය නිබන්ධනයකට හිමිකම් කියයි. ඒ වනාහි: ගත් කතුවරයන්ගේ අපූර්ව වර්ණනා ශක්තිය ද, ග්‍රන්ථයේ එක් ප්‍රදේශයකට හෝ එක් කථා වස්තුවකට හෝ එසේ නැත්නම් කථා කිහිපයකට සීමා නොවූ ග්‍රන්ථය පුරා විහිදී පවත්නා ඖදාර්ය ගුණය ද, ඉතා මෑත අවධියක් වනතුරු සිංහල ලේඛකයන් නොපැවරූ භාෂා නෛපුණ්‍ය ද යනු වේ” (කුලසූරිය, 1961).

බුද්ධ චරිතය ඇතුළත් විෂය කරුණු ගැන පමණක් නොව ඒ කරුණු ඉදිරිපත් කළ භාෂාව සම්බන්ධයෙන් ද කතෘගේ මේ වචනය ඉතා වැදගත් ය. සංක්ෂිප්ත බව මුළු පොත පුරා භාෂාවේ දක්නා ගුණයකි.

“ගුරුඵගෝමීන්ගේ භාෂා නෛපුණ්‍යයේ අංග ලක්ෂණ වශයෙන් කරුණු තුනක් වෙන්කොට දක්විය හැකි ය. පළමුව, උසස් ලේඛකයෙකු කෙරෙහි පිහිටා ඇති භක්තියක් වන වචන ඉතා පිරිමැස්මෙන් යෙදීම දෙවනුව, වචනවලින් සම්පූර්ණ ප්‍රයෝජන ගැනීම සහ තෙවනුව, සිතට කනට දෙකට ම ප්‍රිය වන සේ වචන හැසිරීමයි”(කුලසූරිය, 1961).

කතා ලිවීමට සුදුසු වූ භාෂා මාධ්‍යයක් ලෙසින් සිංහලය ගද්‍යයේ දී සැකසීම ප්‍රථම වරට අමාවතුරෙන් සිදු වූ මහඟු සේවයක් ලෙසින් ලේඛකයා දකියි. “ගුරුඵගෝමීන්ගේ අමාවතුර පෙර සිංහල ගද්‍යය කථා ලිවීමට යෝග්‍ය වූ ලේඛන මාධ්‍යයක් වශයෙන් පැවති බවක් සාමාන්‍යයෙන් නො පෙනේ. වෙසෙසින් බුද්ධ චරිතයට සුදුසු පරිදි සිංහල ගද්‍යය සකස් කොට ගන්නා ලද්දේ එතුමන් විසිනි. පැරැණි ලේඛකයෙකුගේ නියම පරිදි බුද්ධ චරිතය ලිවීමට උචිත වූ භාෂා මාධ්‍යය පද්‍යයයි. සිංහල උරුමට අනුකූල වූ කථනයට යෝග්‍ය වූ අඛණ්ඩ වාග් විලාසයක් බිහි වූයේ අමාවතුරිනි.”

“සෑම කාව්‍යකට ම ඉතාමත් උචිත වනුයේ කවියෙකුගේ හෘදය හා බුද්ධිය යන දෙකෙහි සංකලනයෙන් සකස් වූණු සරල රීතියකි. අමාවතුරෙහි දක්නට ලැබෙන්නේ එවැනි සුලලිත සරල රීතියකි” (වික්‍රමසිංහ, 1997). “කවීත්වයෙන් තොර ව පරිවර්තකයෙකුට කිසිදිනෙක අමාවතුරක්නම් ලිවිය නො හැකි වන්නේ ය. අර්ථ රසයට පෙරලීමේ දී මුල් කෘතියේ ඇති සාහිත්‍යමය අගය අඩක් ම හීන වී යන බව විචාරක මතයයි. එහෙත් අමාවතුර කියවීමෙන් ඒ කතාවන්ට මුල් වූ පෙළ හා අටුවාවල ඇති කතාවන්ට වඩා දෙගුණ තෙගුණ රසයක් ලබා දෙයි” (සුරවීර, 1996).

කුලසූරිය (1961) අනුව, “අමාවතූර කතුවරයා නියම කවියෙකුට වඩා පරිවර්තකයෙක් බව ඇතැමුන්ගේ මතයයි. කතුවරයාගේ පරමාර්ථය පිළිබඳ මදක් කල්පනා කර බලන විට එම මතයෙහි එක්තරා දුර්වලකමක් පෙනේ. ගුරුළුගෝමී පඬිතුමෝ කිසි තැනෙක තම රචනා පිළිබඳ අමුතුවෙන් ලියන ලද නිබන්ධනයක් ලෙස ඉදිරිපත් නො කරයි.”

අමාවතූර ග්‍රන්ථයේ භාෂා භාවිතය පිළිබඳ විමසීමේ දී අමාවතූර බස සකස් වූයේ අපේ පුරාණ අටුවා ගැටපද සන්න පොත් සමූහය පසුබිම් කරගෙන බව පෙනේ. දීපවංස, මහාවංස, ධූපවංස, මහාබෝධිවංස ආදී ඉතිහාස වාර්තා සම්පාදනයේ දී ද, බුද්ධසෝමා දී ආචාර්යවරයන් පාලි අට්ඨකතා ලිවීමේ දී ද හෙළවුවා මුල් කර ගත් බව ප්‍රකට කරුණකි. අමාවතූර භාෂාව වූ කලි ශ්‍රේෂ්ඨ ග්‍රන්ථකාරකයෙකු අතින් සකස් වුණු අටුවා ගැටපද සන්න භාෂාව යයි කීම වඩාත් සුදුසු සේ පෙනේ.

මල්ලවආරච්චි මහතාට අනුව, “පාලි ඊතියට අනුගත වූ අමාවතූරේ ද එන්නේ එළු සිංහලයයි. බොහෝ විට ගුරුළුගෝමීන්ට ආවේණික වූ එළු සිංහලයක් ද රචනා ඊතියක් ද උපයුක්ත වූ අමාවතූර භාෂාව පොළොන්නරු යුගයේ පොදු ව්‍යවහරයට විරුද්ධ ප්‍රවණතාවක් දක්වන්නක් බවයි. තත්භව හා අර්ධ තත්සම වදන්වලින් ද යුක්ත වූ මෙහි භාෂාව කෘතිම ස්වරූපයක් දරයි.”

‘ගුරුළුගෝමී අවස්ථාවට උචිත භාෂා ව්‍යවහාරය යොදා ගැනීමට සමතෙකි. අර්ථ ව්‍යාධ්‍යානයේදීත් පරිකතාවලදීත් ඔවුහු සංස්කෘත මිශ්‍ර භාෂා ඊතිය ඇසුරු කරති ; වර්ණනයේ දී හා කථනයේ දී අමිශ්‍ර සිංහලය යොදා ගනිති’ (මානවශාස්ත්‍ර පීඨ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, 2010). අමාවතූරෙහි දක්නට ඇත්තේ සංස්කෘත භාෂාවේ සංකලනයක් නොව පාලි භාෂාවේ සංකලනයක් නිසා ම සමහර විචාරකයන් අමාවතූර පරිවර්තන ග්‍රන්ථයක් ලෙස හඳුන්වයි (සිංහල සඟරාව, 1964-1965).

අමාවතූරෙහි දක්නට ලැබෙන ශ්‍රේෂ්ඨ උපහාසාත්මක කථාවක් වන දිට්ඨ මංගලිකා කථාවක් ද ගුරුළුගෝමී පඬිතුමා පාලි කථාව ඇසුරෙන් සකස් කළ එකක් බව, “අතීතයේ බරණැස් නුවර සතළිස් කෙළක් ධන ඇති සිටිකුණගේ දිට්ඨ මංගලිකා නම් එක ම දුවක් වූවා. යහපත පැහැපත රූපක හෝ රූප සම්පත්තීන් වන බැවින් බොහෝ දෙනා විසින් වනන ලදු”.

“අතීතෙ පන බාරාණසි නගරෙ දිට්ඨමංගලිකා නාම, වත්කාලීස කොට්ඨිගවස්ස සට්ඨිත්තා ඒකාධිකා අට්ඨාසි, දස්සනියා පාසාදිකා සා රූපයොගී කුලසම්පන්නා, සම්පන්න ඛනුත්තං පත්ථනියා අහොසි” (මජ්ඣිම නිකාය - දිට්ඨමංගලිකා වන්දු). මෙම පාඨ සංසන්දනයෙන් ඒ බව පැහැදිලි වන්නේ ය. මෙයින් පෙනෙන එක් කරුණක් නම් අමාවතූර කතු කුමා පාලි ඊතිය කෙතෙක් දුරට අනුගමනය කර ඇති ද යන්න ය. පාසාදිකා, දස්සනියා, රූපයොගී යන පාලි වචන ගුරුළුගෝමී පඬිතුමා පැහැපත, රූපක, යහපත යන අන්දමට සිංහලයට පෙරළා ගති. එය ඔහුගේ දක්ෂකමක් සේ ගිනිය හැක. එසේම ඔහු බොහෝ වාක්‍ය අවසන් නො කොට කෘදන්ත පදයන්ගෙන් අවසන් කළ තැන් ද අමාවතූරෙහි විරල නැත. උදා:- සිටියෝ, ගුගුළෝ, උපත, හැරපියා. මෙබඳු වචන අමාවතූරෙහි පිටුවක් පාසා ම දැකිය හැකිය. මෙයට හේතුව වශයෙන් දැක්විය හැක්කේ කතුවරයා පාලි ඊතියට වඩාත් නැඹුරු වීම ය. පාලි සාහිත්‍යය පිරික්සන්නෙකුට බොහෝ වාක්‍ය කෘදන්ත පදවලින් අවසන් කර ඇති බව එකලා ම පෙනී යන්නකි.

යම් ලේඛකයෙකුගේ ඊතියෙහි විශේෂතා උත්පාද වන්නේ වාක්‍ය සංයෝජනයේදීත්, වාක්කෝෂය හැසිරවීමේදීත් ඇති කරන නව්‍යතා හේතුවෙනි. අමාවතූරෙහි ආධ්‍යාන ඊතිය පිළිබඳ විවිධ උගතුන් මත ප්‍රකාශ කොට ඇත. එය මදක් විමසා බැලීම වටී. ‘අමාවතූරෙහි බස සරල ය. වාක්‍ය කෙටි ය. අරුත් වටහාලීම පහසු ය. කියවන්නා වෙහෙසට පත් නොකරයි. අනවශ්‍ය වර්ණනාවලින් තොර ය’ (අමරවංශ හිමි, 2014, පි. 67). “හෙළු වහරේ අර්ථ ශක්තියේ තියුණු තරම පිරික්සිය යුතු නම් බැලිය යුත්තේ ගුරුළුගෝමීන්ගේ අමාවතූරේ එන හෙළුවයි. වරක් කියවා බැලූ දේ නැවත කියූ විට අලුත් හැඟීම් පාඨකයා තුළ දැනවීම නිසා හෙළුව හුරු දනට අමාවතූරු බස සැම විටම නවතායෙන් යුතුව කියවා රස විඳිය හැකිය... කෙටි වචන හා කෙටි වැකිවලින් පුදුමාකාර සේ අරුත් දැනවීම ගුරුළුගෝමීන්ගේ රචනයෙහි ඇති විශේෂ සලකුණයි” (සන්නස්ගල, 1994).

“අමාවතූර පුරා පැතිර පවත්නා ශ්‍රේෂ්ඨ ලේඛක ලක්ෂණයන් අතර අරුතට, රසයට, සිරිතට, තැනට, සුදුසු පරිදි භාෂාව හා රචනා ශෛලිය යෙදීමේ ගුණය බෙහෙවින් අගය කළ යුත්තකි. හුදු හෙළ බසට කතුවරයා මහත් සේ ප්‍රිය කළ බව පෙනේ. සිංහල භාෂාවේ සැඟව තිබූ ව්‍යක්ත ස්වරූපය, ප්‍රාණවත්භාවය, රසාවහ ගුණය ගුරුළුගෝමීන්ගේ නිර්මාණ කෞශල්‍යය නමැති පර්යේෂණාගාරය තුළ දී නිසි ලෙස සකස් වී සජීවී භාෂාවක් ලෙසින් බිහි වූ අයුරු අමාවතූරෙන් පෙනේ” (වජිරඤ්ඤාණ හිමි, 1992).

“ආදී ම ගද්‍ය කාව්‍ය ලෙස සැලකිය යුතු අමාවතුරෙහි දක්නා ලැබෙන්නේ දේශීය මාර්ගයට හුරු වන රීතියකි. ගුරුළුගෝමීහු අමාවතුරු භාෂාව ද ශ්‍රේෂ්ඨ ග්‍රන්ථකාරයෙකු අතින් සකස් වුණු ශිලාලිපි භාෂාවමය... ගුරුළුගෝමීහු සංස්කෘත ගද්‍ය රීතියට වඩා පාලි රීතිය ගුරු කොට සැලකුවෙකි. එහෙයින් පාලි රීතිය ගුරු කොටගත් ගුරුළුගෝමීන් විසින් හැඩගැසුණු දේශීය මාර්ගයක් ලෙස සැලකිය යුතු අමාවතුර රීතිය නවීන කවර බසක වුව ද උසස් සරල රීතියට දෙවැනි නොවන්නකි”

“කතාව කෙටියෙන් කියමින් වචන පිරිමැස්මෙන් යෙදීම ගුරුළුගෝමීන්ගේ රචනා වාතුර්යයේ එක් අංගයක් වේ නම් වචනවල සම්පූර්ණ ප්‍රයෝජනය ගැනීම එහි තවත් අංගයකි. ගුරුළුගෝමීහු අරුත් පැවසීමට පමණක් නොව හැඟීම් ඇවිස්සීමට ද වචන යොදති. බසෙහි ඇති අගංකාර ඔවුහු හඳුනති” (කුලසූරිය, 1963).

“කියයුතු කරුණු දිග්ගස්සමින් පුන පුනා කීම ගුරුළුගෝමීගේ සිරිත නොවීය. කෙටි වූත් සරල වූත් පද තුන හතරකින් ඔහු රසවත් වැකියක් මවයි. එවැනි වැකි කිහිපයකින් මහා දිග පුවතක් හකුළා කීම ගුරුළුගෝමීන් තුළ පිහිටි අපූරු දක්ෂකමකි” (ධර්මකීර්ති හිමි, 1952).

ගුරුළුගෝමී මට්ටම් බසින් සහ ප්‍රසාද ගුණයෙන් කියවන්නාගේ සිත් ඇඳගන්නා බවයි. වදන් ඉතා ම සුළු ගණයේ වුව ද ඉතා මහත් අරුතක් පවසන්නට හැකි වීම ඔහුගේ වෙසෙසි බවකි. චිත්‍රයට හෙවත් වදනින් කරන සිතුවමට එතුමා වෙසෙසි: දස්කමක් බව ද පෙනෙයි. පරිණත බුද්ධියට ගොදුරු වන තියුණු උපහාසය ගුරුළුගෝමී ඇදුරහුගේ වෙසෙසි දස්කම්වලින් එකකි (කුලසූරිය, 1963).

ඒ බව පහත නිදසුන මගින් හඳුනා ගත හැකි ය.

“තම කර පිටින්, අන් කවර දවසෙකත්, ගෙන යන්නට නො සිතූ වැනි වූ මාකංගයා උසුලා ගෙන යන්නට සිදු වූයේ (නිල්) මානෙල් මලකුදු ඉතා බරැ යි නො පළදනා සිවුමැලි දරියටයි. තම කරින් ගෙන සැඩොලෙකු ගෙන යන්නට සිදු වීම ගැන දිව්‍යමංගලිකාව මහත් දෙමිනස් වූවා ය. යසසින් පිරිහුණු ඇය පා දෙවි දිය මුළු දඹදිව රජු අභිෂෙකොදක (හෙවත් ඔවුහු පැළැදීමේ දී හිසෙහි වක්කරන දිය පමුණු වන්නට මාකංගයා සිතුවේ ය. එසේ සිතා හෙතෙම සිටු ඉදිරියට වැඩියේ ය....”

වස්තු තෝරා ගැනීමේ දී පොදුජන රුචිය වැඩි යන අන්දමට තෝරාගත් වස්තූන් අතර සවිචක, අංගුලිමාල, ජටිල දමනය, නන්දොපනන්ද, ආලවක දමනය ආදී දමන කතා ප්‍රධානත්වයෙහිලා සැලකිය හැක. එම වස්තූන් විකාශනය කිරීමේ දී ඔහු යොදාගත් බොහෝ උපමාවන්හි දේශීය බවක් දැකිනට නොමැත. වස්තු විකාශනය සඳහා ඔහුගේ වින්තන ධාරාව ගලා ගියේ තත්කාලීන ගැමි සමාජයේ හෝ දේශීය සෞන්දර්යාත්මක වස්තු මැදින් නොව දහම් සුවඳ හමන පාලි සාහිත්‍ය කෘති මැදින් ය.

- “මීයන් ඇතුළුකොට බෙර සදන මිනිසෙකු වැන්නාහ.” (දෙවිදත්තෙර වැනුම්)
- “සුළඟ හමන කළ අතු සැලෙයි.” (උපාලි ගහපති දමනය)
- “නොයෙක් මිණිදඬුවැට පහන් මැද දිලිසෙන පහන් රුකෙක් සෙයින්” (කාශ්‍යප බුද්ධ චරිතය)
- “ගකු හවනයක් බඳු මහල් තලය අමුසොහොනක් සේ.” (සිද්ධාර්ථ චරිතය)

අමාවතුරෙහි දක්නට ලැබෙන මෙවැනි උපමා බොහෝ ය. එහෙත් අමාවතුර රචනා ක්‍රමයේ විශේෂ ලක්ෂණයක් නම් උපමා රූපකා දී අලංකාර බහුල ව නො යෙදීමයි. කලාතුරකින් යොදා ඇති උපමාවක් ඇතැම් විට කතුවරයාගේ අමුතු නිර්මාණයකි (සුරවීර, 1966).

අමාවතුරේ භාෂා ලක්ෂණ විවිධ බව හඳුනා ගත හැකි ය. මේ භාෂා විවිධත්වය ගැන සලකන විට ධර්මපියා අටුවා ගැටපදයේ භාෂාවෙහි හමුවන ලක්ෂණ සිහියට නැඟේ. අමාවතුර රචනයේ දී ගුරුළුගෝමී භාවිත කළ වාක්‍ය සංයෝජන විභාග කළහොත් ඒ සම්බන්ධයෙන් මතු දැක්වෙන පරිදි ඇතැම් ලක්ෂණ විග්‍රහ කොට දැක්විය හැකි ය.

- බුද්දහු, සිටිහු, පිහිටවුහු, මහසිටි, සතුටවුහු, ලද්ද්මි, දිත්මි, ගන්නි යනාදී ස්වරමධ්‍යගතනා පදාන්ත හල් රූප මෙන් ම බුද්දහු, පිහිටවුහු, කුමුදුවමින් යනාදී ස්වර සහිත පද යෙදීම.
- ස්ථරහු, පිළිබෙච්ච, ධෑමිටි, සැබෙච්චන්, යොජුන්, විසජමි, දයාජී (දායාද), පැවිජී යනාදී වශයෙන් සම්පූර්ණයෙන් සංවර්ධනය කුඩු රූප මෙන් ම සංවර්ධනය අනෙක් රූප ද යෙදීම.
- පාලි පද කෙළින් ම සිංහලයට පෙරලා ගැනීමෙන් සිද්ධ කර ගත් රූප යෙදීම.

උදා:- භාරියං කම්මං බැරිකමක්; පල්ලංකං ආභුයින්වා; පලක් අවුළවා; පටිජග්ගිස්සාමි: පස්වටම්හ; ඔවිජ්ජ: ඔවිජු; කිලෙසභාර: කෙලෙස්බැරි; පඤ්චානංකරියකම්මං: පස් අතුරුකම්,

- පාලි පද සිංහලයට පෙරළා ගැනීමෙන් සංස්කෘත වචන යෙදීම.

උදා:- මුවිජාවසෙන අසඤ්ඤිභුතානං: මුර්ච්ඡා වගයෙන් සංඥානැත්තාහට; ආකඩ්ඨේයා: පරිකඩ්ඨේයා, සම්පරිකඩ්ඨේයා: ආකර්ෂණ පරිකර්ෂණ සම්පරිකර්ෂණ කෙර්ද.....

- කලාතුරකින් දෙමළ වචන භාවිතය

උදා:- කාඩ්දිය, මරවඩිය, අන්ති

- සංස්කෘත පාලි රූපයන්ට හෝ තද්භව රූපයන්ට වඩා ගැමි වහරට නෑකම් කියන වචන ද යෙදේ.

උදා:- "මින්සුන්ගේ ගැලියායෙන් මහවේ නොපොහොයි." (පි. 35)

"සම්මාසම්බුදු වැ උදන් අනා සත්සතිය ගලවා" (පි. 84)

"ඩබරායෙන් ගැලූ දියත්තක් සෙයින්" (පි. 82)

"නොප දිත්මැඩුම් කොට ගේ පුරා තුබු කල.....අපගේ ගොයම් එක දියවරින් එයි." (පි. 126)

විවිධත්වය ඇති වන පරිද්දෙන් දීර්ඝ වාක්‍ය අතරට කෙටි වැකි යෙදීම අමාවතුරෙහි දක්නා ලැබෙන සාමාන්‍ය ලක්ෂණය වුවත් පිටු කිහිපයක් පුරා පැතිරෙන තරම් දිගු වැකි ගැලපීම ද ඇතැම් විට පෙනේ. උදාහරණයක් ලෙස පළමු පරිච්ඡේදයෙහි "අප බුදුහු අතීතයෙහි....." යනුවෙන් ආරම්භ කෙරෙන වාක්‍ය මූලික පිටු තුනකුත් අඩක් පමණ පුරා පැතිරෙයි.

කිසියම් කෘතියක ගීතවත් බවක් ඇතිවන්නේ දීර්ඝ වාක්‍ය තිබුණොත් පමණි. අමාවතුර මෙම ජනප්‍රිය ලක්ෂණය අතින් ද සර්වසම්පූර්ණ නොවේ. අමාවතුරෙහි පළමුවන පරිච්ඡේදයෙහි පමණක් මෙබඳු දීර්ඝ වාක්‍ය බහුලත්වයෙන් අමාවතුර උභයත්වයක් ලබයි. එසේ වුව ද කෙටි වාක්‍ය හා කෙටි වර්ණනා තිබීම උගතුන් සැහීමට පත්කරවන්නකි.

පදයෝජනය අතින් අමාවතුරෙහි දක්නා විශේෂ යෙදුම් කිහිපයක් මතු දක්වනු ලැබේ.

අසකු සදා ගෙන එනු කොට (පි. 10), දෙවිදු බුදුන්ගේ අපමණ ගුණ කියා බුදුන්ට දන් දෙනු කලා (පි. 19), සර්වත්‍රගේ සස්ත දත්තෙහි නම් තෝය (පි. 31) බුදුන් හා තමා හා කළ තාක් කථා හැම කිය (පි. 31), මඟ සිට මේ ලෝකයෙහි නුවටෙක් තෙමේ සතුන් නො මරයි. නො ද මරවයි. සමාදන් නො ද කෙරෙයි. බොරු නො ද කියවයි, සමාදන් නො ද කෙරෙයි (පි. 34), තෝ රිසියනු තැනකට යා. මම් මට සේනාපතියක්හු ලැබෙමි යි කිය (පි. 37), මම් පිරිමියෙකිම් වීම් නම් ඇය මට පාදපරිවාරිකා කරවමි (පි. 41), එයින් හෝ දිට්ඨමංගලිකා නම් වුව (පි. 41) හෝ එක්දවසක්.....පරිජනයන් පිරිවරා ගෙන් නික්මුණු (පි. 41), මම් මස්සන් නිසා හොත්තෙම් නො වෙමි (පි. 42).

ගුරුභගෝමීන් අමාවතුරෙහි යට දැක් වූ ආකාරයෙන් පදයෝජනය කිරීම මඟින් ප්‍රසාද ගුණයෙන් යුතු ව කියවන්නාගේ සිත් ආකාර්ෂණයට නතු කරගෙන ඇත.

මේ වෙසෙස් යෙදුම්වලට හේතු වී ඇත්තේ පාලි වාක්‍ය හා පාලි වාක්‍ය හා පාලි වියරණය ද වෙනස් නො කොට එලෙස ම පෙරළීම ය. පාලි වාක්‍ය පෙරළීමේ දී දෙමළට බර වී ගිය ඇතැම් තන්හි පවා පාලි රීතිය රැක ගත් අයුරු මතු දැක්වෙන උදාහරණයෙන් පැහැදිලි වන්නේ ය. "රත්මරවඩියට නැඟි...." (පි. 45) "පාදුකං ආරුය්හ" යන්න "නැඟි" යි යෙදී ඇත. අනෙක් තැනෙක රුවන් මරවඩිසගල පයින් ගෙන යි ද තවත් තැනෙක "අන්තිය මරවඩි ලා නොවැද්ද දෙන්නේ ය" යි ද යෙදේ. මෙහි "මරවඩි ලා" යන යෙදුම නම් දෙමළ වාක්‍ය රීතියට අනුකූල බව පෙන්වා දිය හැකි ය.

ශබ්ද රසය ගෙන දෙන අයුරු පද ගැලපීමට ද ගුරුභගෝමීහු සමත් වෙති. "නටන ගයන වයන මිනිස්හු (පි. 39), තවුසෝ ධැමිච්භ. නොධැමිච් රජ ධැමිච් වෙයි සතුටි වුහු (පි. 39), ජාතින් කම් නැති, පැවිජියන් සිත ගුණදමහම් මිස යයි මන් විසී නොව විසී (පි. 49).

අමාවතුරේ වාක්කෝෂය (වචන) පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේදී, සිවුරාසැකිකප්පුවහසක් (චතුරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක්), දහම් (ධර්ම), ගදකිළියෙක් (ගන්ධකුට්ටි), පසගතුරු (පංචාංග තුර්යය), උරුවෙල්කස්බෝ (උභරුවෙල කාශ්‍යප), හිමියා පින් (ස්වාමී පුත්‍රයා), මල්ගඳවිලෙවුන්

(මාලාගන්ධවිලේපන) ආදී පාලි-සංස්කෘත භාෂාවලින් කද්භව ලෙසින් ගත් වචන බහුල ලෙස භාවිත කිරීම.

කර්මපරවශවැ (කර්මයට යටත්ව) / ඒහි හික්ඛුභාවයෙන්, යන්ත්‍රවේගයෙන් / සැබවින්, පාදපරිවාරිකා, වායව්‍යා දෙසෙහි (වයඹ දිශාව), සෘද්ධි පෙළහර, සවන්ඤාණ ආදී පාලි-සංස්කෘත භාෂාවල වචන ඇතැම් විට තත්සම හා අර්ධ තත්සම ලෙසින්ද භාවිත කිරීම අමාවතුරෙහි දැකිය හැකිය.

එසේම තත්සම හා කද්භව වාක්කෝෂයට අමතරව පැරණි ස්වරූප ගන්නා ඇතැම් වචනද කතුවරයා භාවිත කොට ඇත. නිදසුන් ලෙස (නිෂ්පන්න වචන) රැයිම්මෙහි මැ (උදෑසන ආරම්භය/පාන්දර), කලකුරුවා (උලුක්කු කරගෙන), කකුළ, උකුළ, සිම්ඳියෝ (සිහි කළහ) දැක්විය හැකිය.

වාක්කෝෂයට ව්‍යාකරණාර්ථ ද ගැනෙන හෙයින් අමාවතුරෙහි ව්‍යාකරණාර්ථ මෙහිලා සාකච්ඡා කළ හැකිය. ඇ කාර භාවිතය (උදා: කොටැ, වණ්ඩ යැ, පරූෂ යැ, අත්බවැ), අවධාරණාර්ථයෙහි මැ කාර භාවිතය (උදා: රැයිම්මෙහි මැ, නොවදාරැ මැ), ද කාරය වෙනුවට ජ කාරය භාවිත කිරීම විසජා/අයජයහ/සමවජ්මන් ආදිය දැක්විය හැකිය.

එසේම අමාවතුර කතුවරයා ඉතාම කෙටි වාක්‍ය භාවිත කරයි.

“බරණැස්නුවරැ සතලිස්කෙළක් ධන ඇති සිටක්හුගේ දිට්ඨමංගලිකා නම් එක ම දුවක් වුව.

යහපත. පැහැපත. රූපත” (දිට්ඨමංගලිකා කථාව).

“සොර ක්ලාන්ත වි යැ. මියෙහි කෙළ සිඳී ගියේ. ශබ්‍රයෙන් ස්වේද බස්සී” (අංගුලිමාල දමනය).

අනෙකුත් නිර්මාණාත්මක ගද්‍යකෘතිවලට වඩා තරමක් උපමා බාහුලයෙන් අවම

ඊතියක් මෙහි ඇත. අතියමාර්ථ අප්‍රාණවාචී උක්ත පද සමග ‘එක්’ ප්‍රත්‍යයද අනුක්ත පද සමග ‘අක්’

ප්‍රත්‍යයද අමාවතුරෙහි බහුලව දැකිය හැකිය. රන් විමනෙක් ඇති. / රිදී දමක් බඳු. මේ ආකාරයට අමාවතුරෙහි රචනා ඊතිය, කථා ඊතිය, ආබ්‍යාන ඊතිය, භාෂා භාවිතය යනාදිය හඳුනාගත හැකි

මේ ආදී වශයෙන් අමාවතුර දෙස බලන විට පෙනී යන්නේ පොදු ජනයා ප්‍රිය නො කරන බොහෝ අංගයන් උගතුන්ගේ විශේෂ සැලකිල්ලට හේතුවන බවයි. මෙම නිසා ගුරුභෞමිකයන්ගේ අමාවතුර භක්තියට නොව බුද්ධියට ළංවන ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් හැඳින්විය හැකි ය.

පොළොන්නරු යුගයේ දී බුදු ගුණ වැනු සිංහල ලේඛකයන් අතර විද්‍යාවක්‍රවර්ති පඬිතුමාට විශේෂ තැනක් හිමි වෙයි. එනම්, පොළොන්නරු යුගයේ රචිත ගද්‍ය කෘති අතර මිලගට විශේෂ තැනහි ලා ගැනෙන්නේ විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ අමාතාවහ නම් කෘතියයි. ගුරුභෞමිහු බුදුන් වහන්සේගේ “පුරිසදම්ම සාරථී” නම් ගුණය පමණක් වැනු අතර විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් බුදුන්වහන්සේගේ සියලු ම ගුණ ගැන කෙටියෙන් හෝ කීමට දුරු උත්සාහයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස අමාතාවහ කෘතිය ගැනිය හැක. නව මඟක් ඔස්සේ යමින් සිංහල භාෂාව හා සාහිත්‍යය පෝෂණය කළ ශ්‍රේෂ්ඨ ලේඛකයෙකු ලෙස විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් හැඳින්විය හැකි ය. අමාතාවහ වනාහි සත්පුරුෂයන් විසින් කන්තමා අසනු පිණිස රචනා කළ ශ්‍රේෂ්ඨතම භක්ති කාව්‍යයකි. “විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් විසින් කළ අමාතවහ නම් බුද්ධ වර්තය නිමි.” යන නාම සන්දර්ශන පාඨය ග්‍රන්ථාවසානයෙහි දැක්වීමෙන් එය විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ ම කෘතියක් බව සනාථ වේ. අමාත+ආවහ යන පද සන්ධි වීමෙන් අමාතවහ යන අර්ථය ලැබේ. නිර්වාණ සංඛ්‍යාත වූ අමාතය ගෙන දෙන යන අරුතින් මෙම නම යෙදුවා විය හැකි ය. එහෙත් ග්‍රන්ථය ව්‍යවහාරයට පත් ව ඇත්තේ ‘බුත්සරණ’ යන නාමයෙනි. එලෙස බුත්සරණ යන අපරනාමය ප්‍රසිද්ධියට පත් ව ඇත්තේ සෑම ග්‍රන්ථාංශයක් පාසා ම බුදුන් සරණ යෙමි, බුත්සරණ යා යුතු යනුවෙන් සඳහන් වන නිසා මෙලෙස යෙදූ බවට සැකයක් නැත.

බුත්සරණ පොතෙහි කර්තෘ වූ විද්‍යාවක්‍රවර්ති සැබවින් ම විද්‍යාවක්‍රවර්තියෙකි. සම්බුද්ධ ධර්මයෙහි හා නොයෙක් ශාස්ත්‍රාන්තරයන්හිත් අප්‍රතිහත බුද්ධි ප්‍රභාවයකින් යුක්තයෙකි. පැරණි සිංහල ග්‍රන්ථ කර්තෘවරයන් අතරෙහි ප්‍රතිභාඥානයෙන් විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ට සම වන්නේ කවිසිඵම්ණ රචනා කළ කලිකාලසර්වඥ කවිශ්වර පණ්ඩිත දෙවෙනි විජයබාහු රජතුමා පමණකි (සෝරත හිමි, 1931).

බණ දෙසුම ගැන බුත්සරණ බොහෝ තැන කථා කරයි. බණ දෙසුම ජනප්‍රිය ව තිබුණු බවක් මේ කීමට හැකිය. බණ දහම් පොත් බිහිවන්නට පටන් ගැනුණේ පොළොන්නරු අවසාන කාලයේ සිට ය. එනිසා බුත්සරණ ලියැවුණේ ඊට පසු ව විය යුතුයි. තද හෙළ ගතිය මෙන් තද සකු ගතිය ද ගද්‍ය ලේඛනයේ දක්නට ලැබෙන්නේ පොළොන්නරු යුගයේ දී ය. මේ දෙවිදිය ඔපමට්ටම් වී ව්‍යවහර හුරුවට සිංහල ගද්‍ය රචනය පිළියෙළ වී ආයේ දඹදෙණි යුගයේ සිට ය. බුත්සරණ මේ ඔපමට්ටම් සිංහලයෙන් ලියැවිණ. එනිසා එය දඹදෙණි කල පොතක් විය යුතු ය. එසේ තර්ක කළ ඒ විචාරකයා බුත්සරණ දඹදෙණි යුගයේ පත් පොත් ගොඩට දමා විමර්ශනයක යෙදෙයි” (සන්නස්ගල, 1994).

පඤ්ඤාකිත්ති හිමියෝ බුත්සරණ පොළොන්නරු යුගයට ඇතුළත් කළහ.

ආචාර්ය ගොඩකුඹුරන්, ආචාර්ය සන්නස්ගලන් ගුරුළුගොමින්නේ ආභාසය බුත්සරණින් පෙන්වා දුන්හ. සන්නස්ගල (1994) සිංහල සාහිත්‍ය වංශයෙහි ඇතුළත් කරුණු හෝ බාහිර සාධක තුළින් නම් බුත්සරණ පොළොන්නරු යුගයට අයත් බව පෙන්වන විශේෂතාවක් නැතැයි කියන පරණවිතාන ශුරීහු එය පොළොන්නරු යුගයේ කෘතීන් අතරට දමා සාකච්ඡා කරති (Paranavithana, 1960).

උපමා පද්ධතිය වැනුමෙන් පසු ග්‍රන්ථය අවසන් බවක් පෙනෙතැයි ද, වෙස්සන්තර කථාව කතෘ විසින් ම හෝ අන්අයෙකු විසින් හෝ පළමුව කරන ලදුව තිබේ පසු ව පොතට එකතු කරන ලද්දී ද, එහෙත් එකතුවීමේ දී කර්තෘගේ බස් වහරින් ම පිවිසුණු බවක් දක්නට ලැබෙයි (සන්නස්ගල, 1994).

බුදුසරණ ගෙන කෘතිය අරඹන කර්තෘ ජාතක කථාව සිහි කරවමින් විවිධ වූ බුදු ගුණ හා බුදු බව ලැබීමේ දී මාර පරාජය උසස් කාව්‍යමය වර්ණනයකින් හොබවන ලදී. දීර්ඝ ලෙසින් කළ අගනා වර්ණනා අතර අංගුලිමාල දමනය, නාලාගිරි දමනය, නන්දෙපනන්ද දමනය, මහා බ්‍රහ්මයා හා කාශ්‍යප සොහොයුරන් තිදෙනා දමීම, ලිච්ඡවි කථාව, පටාවාරා කථාව හා තුසිත දෙවිලෝ ගමන ද ඇතුළත් වේ. හිමාලය, තව්තිසාව, සතර මහාද්වීප, දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ ආදිය ද විස්තර සහිතව කියන කර්තෘ වෙස්සන්තර ජාතකය විස්තර සහිත ව එහි වර්ණන බව ද මූලාශ්‍ර කෘතිය ම එකට නො බැඳුණු දීර්ඝ වූ ධර්මදේශනාවක ස්වරූපය ගන්නේ යයි ද සඳහන් කරයි (Godakumbura, 1995).

අනුගමනය කරන ලද රචනෝපක්‍රම දෙස බලන විට බුත්සරණ, අමාවතුරට හාත්පසින් ම වෙනත් ස්වරූපයක් ගෙන ඇත. අමාවතුර පළමුව මැනවින් සකස් කෙරුණු ක්‍රමයක් අනුගමනය කළ අතර බුත්සරණ එවැනි නියමිත සැලැස්මක් අනුගමනය නො කළේය. එය කෘතියේ කලාත්මක භාවයට අඩුවක් නොවේ. අවිනතය ගුණ සමුදායක් ඇති බුදු හිමි ගැන වර්ණනා කරන විට එවැනි නියත සැලැස්මක් අනුගමනය කිරීම නොපොහොනා බව කතුවරයා වටහා ගැනීමයි.

බුත්සරණේ විශේෂතා රාශියක් විචාරකයන් විසින් දක්වයි. “බුත්සරණ හක්ති සාහිත්‍යයට පිරිනැමූ අතර්ඝ උපහාරයකි.” නිවැරදි හඳුන්වනු ලැබූ බුත්සරණ කතෘගේ සිතෙහි කීදා බැසගෙන තිබූ බුදු හිමියන් පිළිබඳ වූ ආදරය-හක්තිය ගෞරවය පොතේ හැම වචනයක ම හැම වැකියෙකින් ම පෙනී යාම විශේෂත ම ලක්ෂණයකි. උස් හඬින් කිය වූ තරමට ම ඇසීමෙහි රූපීය පිණිස වන හෙයින්, මහ පිරිස් මැද කරන දහම් දෙසුමක සිරියාව කියවීමෙන් ලබා ගත හැකි බව ද තවත් ලක්ෂණයකි. බුත්සරණෙහි ඇති ගීත ස්වරය මීට බෙහෙවින් හේතු වී ඇත. බුදු ගුණ සාගරයට කැමති තැනකින් ඇතුළු විය හැක සේ බුදු ගුණ සයුරින් බිඳක් වණන බුත්සරණ ග්‍රන්ථයට ද ඕනෑ ම තැනකින් ඇතුළු ව ගත හැකි සේ ලියැවී තිබීම අනෙක් ග්‍රන්ථ අතුරින් වෙසෙසින් කැපී පෙනෙන ලකුණකි.

මහාචාර්ය සෙනරත් පරණවිතාන මහතා දක්වන පරිදි, “තැනට සුදුසු උපමා රැසකින් ගත සමලංකාන වූයේ ය. විද්‍යාවකුච්චිත් උපමා කීමෙන්, කාලිදාසයන් පවා පරදවති.” මෙකල ලියැවුණ වැදගත් ම උසස් ම ග්‍රන්ථයක් වන අමාවතුර ද පරයා ජනප්‍රියතාවයක් ලැබුයේ, මෙවැනි හේතූන් නිසා ම විය යුතු ය.

බුත්සරණ ගද්‍ය කාව්‍ය ස්වරූපයක් උසුලයි. කාව්‍ය ගණයෙහි ලා සැලකිය හැකි ගද්‍යයෙන් ලියැවුණු ඕනෑ ම රචනයක් ගද්‍ය කාව්‍යයක් වශයෙන් ගිණිය හැකි වුව ද බුත්සරණ සිංහලයේ අන්‍ය ගද්‍ය කාව්‍යයන්ගෙන් වෙන් කරන ලක්ෂණ ද වේ. ගද්‍යයෙන් ලියන ලද වුව ද වෘත්තයකට අයත් ලක්ෂණය එහි ඇත. සාමාන්‍යයෙන් පද්‍ය පිළිබඳ සැලකෙන වෘත්තය බුත්සරණෙහි ඇතැම් තැනක බල පා ඇති අයුරු ග්‍රන්ථය කියවීමෙන් පෙනී යන කරුණකි. කුඩා රළ කිහිපයක් එක් වීමෙන් විශාල තරංගයක් ඇති වන්නා සේ කෙටි වාක්‍ය බණ්ඩ කිහිපයක් එක පිට එක පැටවීමෙන් දීර්ඝ වාක්‍ය ඇති වේ. එබඳු දීර්ඝ වාක්‍ය මෙම ගද්‍ය රීතියේ විශේෂ ලක්ෂණයකි (කුලසූරිය, 1961).

බුත්සරණේ කතා කලාවේ විශේෂත්වය අමාවතුරේ අගුල්මල් දමනයක් බුත්සරණේ අංගුලිමාල දමනයක් තුලනාත්මක දෘෂ්ටියකින් තත්ත්ව නිරීක්ෂණය කරන්නෙකුට අවබෝධ කර ගත හැකි ය. අමාවතුරේ දී ගුරුළුගෝමීන් අංගුලිමාල දමනය උද්දේශ, නිර්දේශ, ප්‍රතිනිර්දේශ, නිගමන යන රටාවට කථා වස්තුව අනුපූර්වක සිද්ධි කථන ක්‍රමයට ඉදිරිපත් කර තිබේ. අමාවතුරේ අගුල්මල් දමනය මේ රටාවට අනුව ආරම්භ කර ඇත්තේ මෙසේ ය.

“අගුල්මල් සොරහු දුමු පරිදි කී සේයැ යත් කොසොල් රජහුගේ හර්ග නම් පුරෝහිතයා පිණිස මන්නාණි නම් බැමිණි පුතකු ප්‍රසව කළා...”

මෙසේ අනුපූර්වික වෘත්තාන්ත කථන ක්‍රමයට පාලි මූලාශ්‍රයට සමීප වෙමින් පුළුල් ක්ෂේත්‍රයක සෙමින් ගලා බස්නා රටාවකින් අමාවතුර අංගුලිමාල දමනය කරද් දී විද්‍යා වක්‍රවර්තීන් අගුල්මල් කතාවේ වඩාත් භාවවෘතී ස්පර්ශනීය අවස්ථාවෙන් කථාව ආරම්භ කරන්නේ මෙසේ ය.

“තව ද දහසක් ඇඟිලි කපා ගුරු පූජා කරමිසි මහවතට බැස යමියාගේ දළ සේ භයංකර වූ කඩුවත් ගෙන වාත වේගයෙන් දිවැ මිනිසුන් මරා ඇඟිලි ගෙනැ ගෙනු ඇඟිලි කැඳීමෙන් අංගුලිමාල යැයි ප්‍රසිද්ධ වියැ.”

බුත්සරණ කරුවා ස්වකීය ප්‍රතිභා ශක්තිය මෙහෙයවා කථා වස්තුවේ උද්වේගකර භාවෝත්සන්න අවස්ථා මනා සංයමයකින් තෝරා ගෙන පටු ක්ෂේත්‍රයක වේගයෙන් ගලා බස්නා රටාවකින් අමාවතුර කරුවා අනුදත් උද්දේශ, නිර්දේශ-නිගමන ඔස්සේ ඉදිරිපත් කරන වාර්තාමය ඊතිය වෙනුවට ස්වකීය ප්‍රතිභා ශක්තිය මෙහෙයවාපාලි මූලාශ්‍රයට ආසන්න නොවී ශෝකා ජනයාගේ භාව තීව්‍රකරණයට හා භාව පවිත්‍රීකරණයට විෂය මූලික වන සේ ඔවුන් තුළ නව්‍ය රුචිකත්වයට ඉඩ ලබා දෙන අයුරු දකිය හැකි ය. ‘මධ්‍ය කාලීන සිංහල කලා’ නම් ග්‍රන්ථයේ ආනන්ද කේ. කුමාරස්වාමී මහතා නව්‍ය රුචිකත්වයක් උපදවා ලීම ශිෂ්ටාචාරයේ සංවර්ධනයට හේතු වන බව පවසා තිබේ.

හින්ත රුචික ශෝකාන්ත තුළ එබඳු නව්‍ය රුචිකත්වයට ඉඩ සලසමින් අගුල්මල් දමනයේ මූල සිට කථාව ඉදිරිපත් කිරීමේ රටාව බැහැර කරන වක්‍රවර්තීන් භක්ති කාව්‍යයක් පොළොන්නරු කාලීන ශෝකාන්තට හඳුන්වා දීමේ අභිප්‍රාය ද සිතේ ඇති ව කථාවේ භාරදිකමය අවස්ථා තෝරාගත් ආකාරය හා ඒවා වර්තමාන කෙටිකථා කරුවෙකු මෙන් විෂය බද්ධ ලෙස නිරූපණය කර තිබෙන ආකාරය උත්කෘෂ්ඨ කවිත්වයක ලක්ෂණ හෙළි කරයි. මෙම කථාවෙහි උද්වේගකර අවස්ථා තෝරා ගෙන ඒවා රසභාව විභාවනය වන සේ ස්පර්ශනීය ලෙස ඉදිරිපත් කිරීමට තිබූ කුසලතාවය අංගුලිමාල සිටි වනය දෙසට බුදුන් වහන්සේ වැඩම කරන අවස්ථාවේ ඒ අසල සිටි දර ගෙනෙන තණ ගෙනෙනපුද්ගලයන්ගේ සිතුවිලිවලට රචකයා සමවාදි කරනු ලබන පහත දැක්වෙන වර්ණනා ප්‍රදේශයෙන් ද සිතා ගත හැකි ය.

“වහන්ස ඒමග නොවැඩිය මැනවැ. ඒ නුඹ ඉදිරියේ වල් කඩැ මවු නොහඳුනන පියනුදු නොහඳුනන ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් පෙරමැ නොහඳුනන මෙලෝ පරලෝ නොදන්නා දුටු දුටුවන් මරා ඇඟිලි කපා එයින් මාල ගොතා කරලන කප් ගින්නක් සේ රළු වූ අංගුලිමාල නම් සොරෙක් ඇතැ.”

මෙම අවස්ථාව ම ගුරුළුගෝමීන් අමාවතුරේ දී වාර්තාමය ඊතියකට ඉදිරිපත් කරයි.

“මහණ ඒමගට නොයා. ඒමග අගුල්මල් නම් සොරකැ. දරුණු ලෙහෙ මුඩු අත් ඇත්තේයැ.”

බුත්සරණ හා අමාවතුරෙන් උදුරන ලද එක ම විෂය ප්‍රදේශය වර්ණනයට යොදා ගත් මෙම වර්ණනා බණ්ඩවලින් පැහැදිලි වන්නේ අමාවතුරට වඩා බුත්සරණ කරුවා ස්වකීය හැඟුම් සංව්‍යුහය ශෝකා ජනයාට මුදා හැරීම සඳහා උපාශ්‍රය කරගත් වාග් සංව්‍යුහය ව්‍යංජක ගුණයෙන් හා භාරදිකමය බවින් අනුන බවයි. කවිත්වයෙහි උරගල ගද්‍ය කාව්‍ය බව සංස්කෘත කාව්‍යානුශාසකයෙකු මෙසේ දක්වයි.

“ගද්‍යං කවිතං නිකණ වදන්ති” කවිත්වයේ උරගල ගද්‍ය මාධ්‍යය බව පැවසෙන මෙම අවුශාසනයට ආවර්ශයක් වන ආකාරයට කථාවේ උද්වේගකර අවස්ථා මුඛ්‍ය අර්ථයට හා රසයට හානි නො වන ලෙස විෂය බද්ධ ලෙස ශෝකා ජනයාගේ සංවේදනයේ නිර්වේදය හෙවත් ශාන්ත රසය උපදවන ආකාරයට අංගුලිමාලගේ චිත්ත වෘත්තියට සම වැදී මනෝවිද්‍යාඥයෙකු මෙන් කරනු ලබන පහත වර්ණනයෙන් ද සිතාගත හැකි ය.

“දකිමි ස්වාමිණි හැදින්නෙමි ස්වාමිණි මහාමායා දේවීන් වහන්සේගේ පුතණුවන් වහන්සේ නුඹ වහන්සේ ද? ශුද්ධෝදන රජුරුවන් වහන්සේගේ පුතණුවන් වහන්සේ නුඹ වහන්සේ ද?”

ගැත්තවු කරන පවි ස්වාමීන් ඇසට පෙනිණි ද? මෙතෙක් තැන් හුදෙකලා වැ වැඩියේ ගැත්තව කෙරෙහි කළ කාරුණායෙන් ද දිවි පමණින් සරණ වමිමි. ඇස නිවී ගියේ ය. සිත සැනහි ගියේ ය. කළ පවි ගෙවී ගියේ ය.”

අංගුලිමාලගේ සිතට සම වැදුණු විලාශයෙන් සිට රචකයා කරන මෙම වර්ණනය භාර්දිකමය වූත් ශාති රමණිය වූත් ප්‍රස්තුතයට උචිත වූත් විද්‍යාවකුච්චිත්ගේ වින්දන ශක්තිය, පරිකල්පන ශක්තිය මෙන් ම භාෂාව රසාලාප්ත ව හසුරුවා ගැනීමේ පරිවය ද පෙන්වන අතිශය ප්‍රබල ආදර්ශයක් ලෙස දැක්විය හැකි ය. මෙම වර්ණනයේ ‘ස’ කාරානුප්‍රාසය අවස්ථාවට උචිත රසභාව උද්දීපනය වීමට ප්‍රබල සේ ආධාර වේ.

උපදවා ගැනීමට ඉඩ ලබාදෙන ආදර්ශයක් ලෙස නාලාගිරි දමනය සැලකිය හැකි ය.

“ලේඛකසා යද් රූපම්
විත්‍රෙ භවති තද් රූපම්”

යන අනුශාසයෙන් ලේඛකයා හට යම් රූපයක් වේ නම් ඒ රූපය විත්‍රයෙහි ද වන බැව් කියැ වේ. මනා ලෙස වර්ණ සමාවේශනයෙන් විත්‍රයක් මනා ලෙස වචන සමාවේශනයෙන් ගද්‍ය හෝ පද්‍ය කාව්‍යයක් ඇති වේ. බුත්සරණ කරුවා නාලාගිරි දමනයේ දී නාට්‍යෝචිත සන්දර්භයක් ස්වකීය පරිකල්පන ශක්තියෙන් නිර්මාණය කළ හැකි ආකාරය නාලාගිරි දමනයෙන් දැකිය හැකි ය. නාට්‍යමය දෘෂ්ටි කෝණය මනා සංයමයෙන් හසුරුවා රැක හැකි දුර්ලභ කවිත්වයක් බුත්සරණේ නාලාගිරි දමනයෙන් අත්දැකීමට පුළුවන. මේ කථාවේ උපාග්‍රය කරගෙන ඇති එම නාට්‍යමය සන්දර්භය ශෝකා ජනයාට වඩාත් ස්පර්ශනීය ලෙස ගැටුමක් ඇති වන ආකාරයට ඉදිරිපත් කර තිබෙන එම කථාවේ (climax) උපවිම අවස්ථාව මෙසේ ය.

“ඇත දුලින් වැසී ගිය ඇත් රජ යැ. මෑත සවණක් ගණ බුදු රැසින් ඇදී ගිය බුදු රජාණෝ යැ. ඇත කෝපයෙන් රත්වැ ගිය යවට වැනි ඇස් ඇති ඇත් රජ යැ. මෑත කරුණායත් තේතව ගියැ නිල්මානෙල් පෙති පරයන ඇස් ඇති බුදුරජාණෝ ය. ඇත එබූ එබූ පයින් මහපොළොව පලා පියෙන්නා සේ ඇත් රජු ය. මෑත එබූ එබූ පයින් මිහිකත සතහ සනහා වඩනා බුදු රජාණෝ ය. ඇත බැලූ බැලූවත් අනේ අනේ කියවන මෑත බැලූ බැලූවත් සාධු සාධු කියවන බුදුරජාණෝ ය. ”

ගැටුමක් උද්දේශ්‍ය කර ගත් අත්දැකීමක් කැමරා කෝණයකින් රූපගත කරන්නාක් මෙන් නාලාගිරි ඇතු බුදුන්වහන්සේ ඉදිරියට සමීප වන අවස්ථාව සංකල්ප රූප ආකාරයෙන් මෙහි පරිකල්පනය කර තිබෙන ආකාරය දුර්ලභ කවිත්වයක් පෙන්වන්නේ ය. සිංහල සාහිත්‍යයේ ඇති අතිරමණීය විශිෂ්ට වැනුමක් බව සියලු සාහිත්‍ය විචාරකයෝ එකඟව පිළිගනී. මෙලෙස පාලියෙහි ඇති පරිදි කතාවක් මුල සිට අගට රචනා කරනු වෙනුවට අසන්නාට උපරිම රසයක් වින්දනයක් ගෙන දීමට සමත් වන පරිදි සුදුසු අවස්ථාවකින් පටන් ගෙන උච්ච අවස්ථාවට පත් කර නිම කිරීම බුත්සරණේ මූලික ලක්ෂණයකි.

බුත්සරණ භක්ති කාව්‍යයක් වන බැවින් ප්‍රශස්ති ලක්ෂණ එයට පිවිසීම ස්වභාවික ය. සම්පූර්ණයෙන් ම ධර්මකතා සාහිත්‍යකැයි හැඳින්විය හැකි පැරණි සිංහල සිහිත්‍යයෙහි පවා බුත්සරණ තරම් භක්තියේ පරම කෝටිප්‍රාප්ත වූ කෘතියක් නැත්තේ ය. එක් එක් ජාතකයන්හි බෝසතාණන් කළ උදාර ක්‍රියා සිහිපත් කරමින් බුදුරදුන් කෙරෙහි ප්‍රසාදය දැනවීම ඔහුගේ භාෂා ශෛලියේ විශේෂිත අංගයකි.

“ධනුර්ධර වැ සුවාසු දහසක් යොදුන් දෙවන දිව්‍යලෝකයට යන හීය සතර රියනක් පමණ තැනට විදිනා බලවත් ධනුර්ධරයෙක් හු සේ විද්, තමන් විදි සරය ගෙනැ තව්තිසා වැසි දෙවියන් පූජා කරන පමණ මහාබල ඇති බමුණු වැ මියැ දෙවන ජාතියෙහි රන්වන් හංස වැ ඉපි දු පෙර ජාතියෙහි වූ පුරුදුකමට තමන් වහන්සේගේ ශරීරයෙහි පත් උදුරා දී නැයන් රැකි”

මේ අනුව බුත්සරණ ගද්‍ය කාව්‍ය ස්වරූපයක් උසුලයි. කාව්‍ය ගණයෙහිලා සැලකිය හැකි ගද්‍යයෙන් ලියවුණු ඕනෑ ම රචනයක් ගද්‍ය කාව්‍යයක් වශයෙන් ගැණිය හැකි වුව ද බුත්සරණයේ සිංහලයේ අන්‍ය ගද්‍ය කාව්‍යයන්ගෙන් වෙන්කරන ලද ලක්ෂණ ද වේ. ගද්‍යයෙන් ලියන ලද වුවද වෘත්තයකට අයත් ලක්ෂණ එහි ඇත. එමෙන් ම බොහෝ විචාරකයන් පෙන්වා දෙන පරිදි ධර්ම දේශකයන්ගේ ශෛලිය ද ඔහු තම රීතිය සකස් කරගැනීමට උපයෝගී කරගත්තේ ය. තමා කරන්නේ ග්‍රන්ථරචනයෙහි යෙදීමක් වුව ද බොහෝ විට සිතට නගාගන්නේ බණ කියන්නෙකුගේ විලාශයයි. වෙස්සන්තර ජාතකය ඉදිරිපත්

කරමින්, “තම හට සිනෙහැනි නිවන්පුර වදනා කැමති සත්පුරුෂයන් විසින් සාවධාන වැ කන්නමා ඇසිය යුතු” යැයි පැවසුවේ සැබෑ ධර්ම දේශකයන්ගේ විලාසය ඉදිරිපත් කරමිනි.

බුදුන්ගේ ආශ්වර්ෂමත් ජීවිතය, ගුණ මහිම, මහානුභාව සම්පන්න විලාසය හමුවේ පාඨකයා ශ්‍රාවකයා විස්මයට පත් කිරීමට කතුචරයා සමත් වී ඇත්තේ බණ කීමේ ඊතිය බුන්සරණ ඊතිය කර ගැනීමෙනි.

“දහම් රසයෙන් ඇස් මරා කන් මරා මිහිරි විද විද අසා හිදුනා”, “සතුටින් හුන්හුන් තැන හිදිපිය නොහී පැන නැගී නැගී අත් නග නග නටමින්”, “අද මා මුහුණ බලා බණ වදාරන්නේ ය.” වැකි අවස්ථා ඊට නිදසුන් ලෙස දැක්විය හැකි ය.

අසන්නන් කන් සිත් පිනවමින් බුදුන් කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාවෙන් හා හක්තියෙන් ප්‍රේමයෙන් වෙළී යන අයුරින් බස උපයෝගී කරගැනීම අතිශයින් වැදගත් බව ඔහු අවබෝධ කරගෙන සිටියේ ය. බණ කීමේ දී ආරම්භයෙහිත් මධ්‍යයෙහිත් ගාථාකීම ධර්ම දේශකයාගේ සම්ප්‍රදායකි. විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් ද නාලාගිරි ඇතු දමනය වූ අවස්ථාවෙහි ඇතුගේ කුම්භස්තලය පිරිමැද “මා කුඤ්ජර නාගසමාදො දුක්කාහි කුඤ්ජර නාගසමාදො නහි නාගහතස්ස කුඤ්ජර සුගතිං හොති ඉතො පරං යතො” යනාදී වගයෙන් බණ දේශනා කිරීමට පටන්ගත් බව පැවසීමෙන් සම්ප්‍රදාය අනුගමනය කර ඇති බව ප්‍රකට වේ.

උපමා භාවිතය ද බුන්සරණ කතුචරයාගේ කතා කලාවේ විශේෂ ලක්ෂණයකි. දෙසිය හත්තැවකට අධික වූ උපමා ගණනකින් සමන්විත වූ වෙන ම උපමා කාණ්ඩයක් බුන්සරණෙහි ඇත. විද්‍යාවක්‍රවර්තීහු ජීව ලෝකය පිළිබඳව මනා අවබෝධයකින් යුත් පුද්ගලයෙකි. සත්ත්ව ජීවිතයත්, ගස්වැල් හා පැළෑටි පිළිබඳවත් මනා දැනුමක් එතුමන්ට තිබූ බව පහත උපමාවලින් පැහැදිලි වේ. “කටු ඇතිවද ඇතුන්ට මිහිරි වූ වැටකේ කොළක් සේ, හුරන් සාරා සොයා ඇවිද ලබන තිත්ත රස ඇති කලාඋරු සේ, කුළුවද කොටලුවන්ට මිහිරි වූ මිරිස් කොළක් සේ, කිසි රසක් නැතිව ද මුවන්ට මිහිරි වූ කුකුරු මුවන් පක් සේ, වස්සන්ට මිහිරි වූ බෙලසුල් කැලිය කොළ සේ...ආදී ලෙස සත්ත්ව ජීවිතයේත්, ස්වභාව ධර්මයේත් යථා තත්ත්වය අවබෝධකොට නො ගත් කෙනෙකුට එවැනි උපමා යෙදිය නො හැකිය.

උපමා පිළිබඳ ව විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් කෙරෙහි වූයේ අපූර්ව රුචිකත්වයකි. උපමා ඉදිරිපත් කරන්නට කෙනෙකුට හැකිනම් එය වියත් බවේ අංගයක් සේ ඔහු සැලකූ අයුරු ආලවක දමනයේ එන පහත ඡේදයෙන් පැහැදිලි වේ.

“ඒ හයංකාර වූ පිරිස් මැද ආලවකයා කෝපයෙන් දිවෙන කලැ තමන් වහන්සේ සිටට යොමු නොවැ බඩට නොනැමී දෙඇලයෙන් එක් ඇලයකට නොනැමී ඉඳුරා නිශ්චල කොටැ මරා හෙළාලූ ඇස් සඟළෙකැ, සියලු ලොව මිල කරත් හොත් මෙමැ වැඩියෙකැ රන්වන් පළල් දෙබැම මැද පෙනෙන උර්ණරෝම ධාතුවකැ ඒ රන්වන් පියුමෙකැ බමරවැළ දෙකක් මැද හුණු රාජහංසයෙකු උපමා කරහොත් මා හා සුදුසු උපමා නොදන්නො නැත.”

විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් තම උපමා බෞද්ධ සාහිත්‍ය ඔස්සේ මෙන් ම සංස්කෘත සාහිත්‍ය ඔස්සේ ද යමින් සකසා ගන්නට නොයෙක් විට උත්සහ ගත්තේය. ඔහුගේ ඇතැම් උපමාවලින් තත්කාලීන සමාජ තොරතුරු රැසක් ද අනාවරණය වෙයි. පහත දැක්වෙන උපමාවලින් රජුන් පිළිබඳ තොරතුරු රැසක් අනාවරණය වෙයි. “රජ දරුවන්ට ඉදිකළ භෝජනයෙහි පළමු කොට අගු බැලූ මහ වෙදකුහු සේ, ධර්මිෂ්ඨ රජ දරුවන් දවසැ සමව පවත්නා සඳුමඩලක් සේ, පොහොසත් රජහු කළ සැප ජනයන් පිළිගන්නා සේ, රජ ගෙදරට නොවැද්ද දෙනු මනාවුන් වළකන්නට සිට වූ දොරටු ගොවුවක් හු සේ ආදී ලෙස ඔහු ගෘහ ජීවිතය, ආචාරධර්ම ආදිය පිළිබඳ පෘථුල වැටහීමකින් යුත් මනා ප්‍රතිභා ශක්තියකින් හෙබි කවියෙකු බව ඔහුගේ විචිත්‍ර උපමාවන් තුළින් හෙළි වේ. සිංහල සංස්කෘතියට නැඹුරු වූ උපමා ද විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් භාවිත කොට ඇත.

වැනුමට උචිත බස් වහරක් උපයෝගී කර ගැනීමට විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් සැමවිටම සමත් වී ඇත. ස්වභාව සෞන්දර්ය වර්ණනා කෙරෙහි ද විද්‍යා වක්‍රවර්තී වඩා රුචිකත්වයක් දක්වා ඇත. ජවිල දමනයෙහි එන සරත් කාලය පිළිබඳ වැනුම මනා නිදසුනකි. ආලවක දමනයෙහි දී බුදුන් වහන්සේගේ සිරුරින් බුදුරැස් විහද ගිය ආකාරය කතුචරයා දක්වන්නේ අසන්නන් තුළ විස්මය දනවමිනි. එමෙන් ම නාලාගිරි ඇතු දමනය කළ විටියෙහි දී බුදු සිරුරින් සවණක් රැස් විහිදූ ආකාරය ද විසිතුරු වැනුම් මගින් අසන්නා හක්ති රසයෙන් බැඳ තබන තවත් අවස්ථාවකි.

“සක්වල ගල මැඩගෙන, අකනිටා බඹ ලොව පැන ගෙන මහපොළව ඉක්මගෙන දිවන සවනක් රැසින් මුළු ලොව ගැලෙන්නට වන, මුළු ලොව කසමලි කැණින් වසන්නා සේ, දිය මෙරලිය මලින් නවහම් කරන්නා සේ, ඉදුනිල් මැණිකින් අතුරන්නා සේ”

කවර රසයකින් යුත් වැනුමක් වුවත් සාර්ථකව ඉදිරිපත් කිරීමට තරම් විද්‍යාවක්වර්තීන්ගේ ප්‍රතිභානය විශිෂ්ට ය. ඖදාර්ය ගුණයෙන් අනූන වර්ණනා කිරීම විද්‍යාවක්වර්තීන් කෙරෙහි පිහිටි සහජ ලක්ෂණයකි. ගංගාරෝහණ කතාවෙහි විශාලා මහනුවර විස්තරය ද තත්සම පද බහුල වුවද පාඨකයාගේ සිතෙහි ආවේගය ඇති කිරීමට සමත් වී ඇත. කවියා නගරයෙහි වූ ශ්‍රී සෞභාග්‍යය උත්කර්ෂයෙන් වර්ණනා කර ඇත.

අවස්ථාවෝචිතව නිර්මිත වැනුම් ඉදිරිපත් කිරීමේ දී විද්‍යාවක්වර්තීන් විශ්ව කුසලතාවයක් ප්‍රකට කර ඇත. නාලාගිරි ඇතුළත් භයංකර විලාසය දක්වන වර්ණනාව එබඳු අවස්ථාවකි.

“එකෙනෙහි මුහුද දියකඳ දවාගෙන වඩබා මුඛයෙන් පිටත්වැ ගිය අවිචයෙහි ගිනි කඳක් සේ රළු වූ මකැත්තෙම හොඬ හකුළුවා ගෙනැ මහපොළොව සඳවෙත් ගැසු ගණ්ඨාවක් සේ අනුරාව දෙවමින් ගිගිරු හඬින් මුළු නුවර අසනිපාතයක් සේ තතනුවමින්, කෝපයෙන් පැය ඇදලූ කෙනෙහි මෑ මකුළු හුයක් කඩන්නා සේ බැඳලූ යදම බිදු සුනු විසුනු කෙරෙමින් තෙලිඹු දලියක් උපුරන්නා සේ බැඳලූ කඹය පෙරැලි සිටැ ඇණැ තු තු කෙරෙමින් සිටි ඇත් හල පැහැර දූලි කෙරෙමින් බිඳපු කඹය හකුළුවා දළ හස්සෙහි තබාගෙනැ.....”

එමෙන් ම අංගුලිමාල දමනය අවස්ථාවෙහි ද කතුවරයා එය නිර්මාණය කර ඇත්තේ ඉතා සජීවී ආකාරයෙනි. බුද්ධ විලාසය දුටු මධුර නාදය ශ්‍රවණය කළ මිණීමරු අංගුලිමාල ද පුරාණ අභිංසකගේ මොලොක් ප්‍රකෘති විලාසයට යලි ප්‍රවිෂ්ට වීමට බොහෝ කාලයක් ගත නොවී ය. මෙහි දී විද්‍යාවක්වර්තීන් ඔහුගේ මානසික පරිවර්තනය වචනයෙන් වික්‍රමය කරන්නේ අතිශය විත්තාකර්ශණීය විලාශයෙනි.

“ඒ මිහිරි රුව ඇස හෙත් හෙත්, ඒ මිහිරි කටහඬ කන හෙත් හෙත්, දකුණතින් ගත් කඩුව වැටී හෙන බව නොදන වමතින් ගත් පළඟ විටිහෙන බව නොදන දෙක දෙයකින් හෙළා ශ්‍රී පාදයෙහි වැඳ වැතිර ගොස්”

නාලාගිරි දමනය අවස්ථාවේ අසූ මහ ශ්‍රවකයන් වහන්සේලා හා පිරිවර පන්සියයක් හිඤ්ඤත් වහන්සේලා රජහනුවර පිහිටි අටලොස් විහාරයන්හි සිට වේළුවන විහාරයට රැස් වූ ආකාරය අසන්නා තුළ ශ්‍රද්ධා හක්කිය දැක්වීමට යොදාගෙන ඇත.

“බුදු බල දන්නා ශ්‍රද්ධා සම්පන්නයෝ අස අපගේ ස්වාමී වූ තිලොගුරු සමයක් සම්බුද්ධයන්ට ඇතෙක් නම් කුමක් කෙරේද? ඥාන බලයෙන් මුළු ලොව දිනූ හී කාය බලයෙන් කෙළ දහසක් ඇත්තන්ට බල ඇත්තාහ....”

නව නාට්‍ය රසය ම අන්තර්ගත යැයි කිවහැකි වෙස්සන්තර ජාතකයෙහි සන්දර්භය පමණක් නොව අවස්ථාවට උචිත ලෙස බස හැසිරවීමට කතුවරයා තුළ තිබූ දක්ෂතාව එහි සිත් ගන්නා බවට හේතු වී ඇත. දක්ෂ ලෙස බස හසුරුවමින් සාර්ථක ලෙස රස නිශ්පන්නියෙහි යෙදෙමින් ඉදිරිපත් කෙරෙන බුත්සරණෙහි වෙසතුරු දා පුවන එහි කතුවරයාගේ සමත්කම් එළිකෙරෙන කැඩපතකි.

බුත්සරණ ලිය වී ඇත්තේ සාමාන්‍ය උගතුන්ට කියවා තේරුම් ගත හැකි සාමාන්‍ය සිංහල ව්‍යවහාරයකිනි. ගෘඪ සංස්කෘතය හෝ අමාවතුරෙහි දක්වෙන පැරණි හෙළ වහර හෝ විද්‍යාවක්වර්තී අනුගමනය නො කරයි. විද්‍යාවක්වර්තීන් සංස්කෘත වචන මෙන් ම පාලි වචන ද මිශ්‍ර කොටගෙන ඇත. දෙමළ වචන මද වශයෙන් භාවිත කර ඇත. සංස්කෘත ගද්‍ය රීතියෙන්, ධර්ම දේශනා ශෛලියෙන් සම්මිශ්‍රණයෙන් බුත්සරණ රීතිය සකසා ගෙන ඇතැයි විචාරකයෝ පවසති. එහෙත් විද්‍යාවක්වර්තීන් වඩාත් සුගම මිශ්‍ර සිංහලය බුත්සරණ සඳහා උපයෝගී කොට ගත්තේ ය. බොහෝවිට දාර්ශනික ධර්ම කරුණු ඉදිරිපත් කිරීමේ දී සංස්කෘත භාෂාවට ඔහු වඩාත් නැඹුරු වී ඇත. විද්‍යාවක්වර්තී එසේ සංස්කෘතයට වඩාත් ළංවෙමින් ධර්ම කාරණා පැහැදිලි කිරීමට උත්සහ ගත් අවස්ථාවක් පහත දැක් වේ.

“සිත්හි උපදනා වෛතසිකයෝ නම් මෙතෙකැ මහා භූතයෝ නම් මෙතෙකැ ඔවුන් නිසා පවතිනා උපද්‍යා රූපයෝ නම් මෙතෙකැ විත්තයට ලක්ෂණ - රස - ප්‍රත්‍යයස්ථාන පදස්ථාන

නම් මෙයැ. ස්පර්ෂ වේදනා සංඥාදී වෛකසික ධර්මයන්ගේ වෙන වෙන ලක්ෂණ - රස ප්‍රත්‍යුපස්ථාන පාදස්ථාන නම් මෙයැ....”

සංස්කෘත මෙන් ම පාලි වචන ද යොදා ගත් අවස්ථාවක් ලෙස,

“රූපස්කන්දාදී පඤ්චස්කන්ධයන් කෙරෙහි පොවා දුක්ඛ සත්‍යාදී චතුරාර්ය සත්‍යයන් කෙරෙහි පොවා චක්ඛායනනාදී දොළොස් ආයතනයන් කෙරෙහි පොවා චක්ඛු ධාතු ආදී අටළොස් ධාතූන් කෙරෙහි පොවා සති සම්බොජ්ඣංගාදී සප්ත විධි බොජ්ඣංගයන් කෙරෙහි පොවා සීල විසුද්ධි ආදී සප්ත විසුද්දීන් කෙරෙහි පොවා විතර්කාදී ධ්‍යානංගයන් කෙරෙහි පොවා දෘෂ්ටි ආදී අෂ්ඨ මාර්ගයන් කෙරෙහි පොවා.....”

ශබ්ද රසය පිළිබඳ විද්‍යාවක්‍රවර්ති අවධානය යොමු කළ බව බුත්සරණීන් පැහැදිලි වේ. ඔහු ඒ සඳහා සමාන වචන එකතූ කිහිප වරක් භාවිත කොට ඇත. “මේ කටයුතුයැ මේ නොකටයුතුයැ මේ බිනිය යුතුයැ මේ නොබිනිය යුතුයැ මේ සිතිය යුතුයැ මේ නොසිතිය යුතුයැ”, “දුටු දුටුවන් ඇසු ඇසුවන් බිනු බිනුවන් ගැති කරමින් සිනෙහැති කෙරෙමින් වඩනා බුදුන්”, “දොර දොර මිනියැ ගෙයි ගෙයි වලාමැ ඇසු ඇසු කඳුළු සිත සිතශොකයැ”, “සමහර තැනෙක් ගොඩ ගොඩ වේ ද සමහර තැනෙක් වල වල වේ ද සමහර තැනෙක් සම සම වේද එසේමැ පොළොව ගොඩ ගොඩ තැන් ගල් වේ. වල වල තැන් මුහුදු වේ. සම සම තැන් ද්වීප වේ”.

විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් සමාන වචන එකතූ කිහිප වරක් භාවිතය තුළින් අනුප්‍රාස රසය කෙරෙහි ද සය අවධානය යොමු කොට ඇත. “ඒ මිහිරි රුව ඇස හෙත් හෙත්, ඒ මිහිරි කටහඬ කන හෙත් හෙත්, දකුණතින් ගත් කඩුව වැටී හෙන බව නොදැන වමතින් ගත් පළග විටිහෙන බව නොදැන දෙක දෙයතින් හෙළා ශ්‍රී පාදයෙහි වැඳ වැතිර ගොස්”.

නව මගක් ගත් සාර්ථක ලේඛකයෙකු වශයෙන් විද්‍යාවක්‍රවර්ති උසස් තැනක් හිමිකරගන්නා බව මේ අනුව පෙනී යයි.

දීර්ඝ වාක්‍ය භාවිතය ද බුත්සරණෙහි සුලභ ය. මේ නිසා ඇතැම් විට පාඨකයා වෙහෙසට පත්වන සුලු ය. බුත්සරණෙහි බොහෝ තැන්වල දක්නට ඇත්තේ පුන පුනා කීමකි. එසේ පුන පුනා කීමෙන් බසේ හිතවත් බවක් ඇති වෙයි. එසේම කරුණ ආදි රසයන් උද්දීපනය කර පෙන්වීමට එය මහත් උපකාරයක් ද වෙයි. බුත්සරණෙහි දිස්වන මෙබඳු පුනරුක්තියෙන් යුත් දීර්ඝ ශෛලිය ගැන පවසන මාර්ටින් වික්‍රමසිංහ මහතා එය පෙරහැරකට පාවඩ දැමීමක් ලෙස හඳුන්වයි. එසේ වුව ද අමාවතුර පොදු ජනයා අතර ජනප්‍රියත්වයෙන් අඩු වීමට හේතු වූ කරුණු අතුරින් එය ද එකක් වෙයි. බුත්සරණෙහි එවැනි පුනරුක්ති ලක්ෂණ අඩංගු අවස්ථාවක් ලෙස පහත පාඨය දක්විය හැකි ය.

“වියන් සේ කියා නිමවන්, මහන් සේ කියා නිමවන්, කරුණා ඇති සේ කියා නිමවන්, නුවණ ඇති සේ කියා නිමවන්, පිනැති සේ කියා නිමවන්”.

ජාතක කතාවක් වේවා වෙනත් හුවා දැක්වීමක් වේවා අසන්නා තුළ ඒ සිද්ධිය කතා වස්තුව පිළිබඳ ව කුතුහලය දනවන පරිද්දෙන් ඇරඹීම විද්‍යාවක්‍රවර්තීගේ සිරිත වෙයි. මාර ස්ත්‍රීන් තිදෙන බුදුන් පොළඹවා ගැනීමට වෙහෙස දරූ අවස්ථා මෙන් ම විඤ්චිමානවිකාව බුදුන්ට වෝදනා කළ හා දෙව්දත් බුදුන් වෙත ගල් පෙරලූ අවස්ථාවන් මීට නිදසුන් කොට දක්විය හැකි ය.

බුත්සරණ මගින් පෝෂිත ග්‍රන්ථ කිහිපයක් හඳුනා ගත හැකිය. එනම් බුත්සරණ සිංහල ග්‍රන්ථකරණයට පිහිට වුවකි. බොහෝ ගත්කරුවෝ මින් බෙහෝ දේ ලබාගෙන ඇත. සෝරත නාහිමි විසින් සංශෝධිත බුත්සරණෙහි 31, 94, 95 වන අංශාදියෙහි ඇතුළත් ඇතැම් වර්ණනා සිංහල ශබ්ද ලක්ෂණාකාර වෙදෙහ ස්වාමිපාදයෝ පාලි භාෂාවට පෙරළා සමන්තකුට වර්ණනාවෙහි යොදා ගත්හ. විද්‍යාගම මෙන්මහනෙන්පාමුළ මහතෙරිඳුනගේ බුදුගුණාලංකාරයෙහි පෙනෙන විශාලා නගර වර්ණනාදිය බුත්සරණෙන් උපුටා ගන්නා ලද්දකි. වෙනස නම් මෙහි වූ ගද්‍ය වාක්‍ය එහි පද්‍යවාක්‍ය වීමයි. සිංහල ස්තූපවංශයෙහි බොහෝ තන්හි බුත්සරණ වැනි අකුරකිනුදු නොවෙනස් සේ තිබේ. කාව්‍යශේඨරයෙහි ද බුත්සරණින් ලබාගත් අහරණ පෙන්. නොයෙක් පොත්වලින් වාක්‍යාදිය ගෙන ලියන ලද සර්වඥගුණලංකාරයෙහි ද බුත්සරණනින් උපුටා ගැනීම් දැකගත හැකිය. ගුත්තිල කාව්‍ය සඳහා ද වැන්තැවේ හිමියෝ ද විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ ප්‍රතිභානනයෙන් උපකාර ලැබූහ. සද්ධර්මරත්නාවලියෙහි දෙතුන් පළක පෙනෙන “මකුළුහුසක යටිපිට දා උඩුපිට කළුවන් නො වන තුරු” යන උපමාව බුත්සරණින් ගත්තකැයි හැඟේ. පූජාවලියෙහි දීර්ඝ වශයෙන් විස්තර කළ මාරදුහිතා කථාවෙහිදී

බුත්සරණෙහි 31 වන අංශය ද පූජාවලි කර්තෘපාදයන්ගේ සිහියට නැගුණු බව පෙනේ. මෙසේ බොහෝ ග්‍රන්ථ විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ කවිත්වයෙන් හා වචනයන්ගෙන් ද පෝෂණය ලද බව කිව හැකිය (සෝරත හිමි, 1931).

නිගමනය

ගුරුළුගොමිත් හා විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් යනු දෙවිදියක දස්කම්පානා ගත්කතුවරයන් දෙදෙනෙකි. දෙදෙනාම ඉදිරිපත් කරන වාග් විත්‍ර, ඉතා දක්ෂ විත්‍ර ශිල්පියෙකුට සමාන කළ හැකි නම්, ගුරුළුගොමි වනාහි අඩුපේඛා ගණනකින් මෙතොටට පැහැදිලි වූ සිතුවමක් අදිනා විත්‍රකාරයෙකුට සමාන ය. මැනවින් ඇදී ඉරෙන් පැහැපත් බවට වැඩියෙන් පැහැදිලි බව රැකෙයි. විද්‍යාවක්‍රවර්ති තෙමේ විවිත්‍ර වර්ණ සංයෝගයෙන් සිතුවම් අදින විත්‍ර ශිල්පියාට සමාන ය. රේඛාවට වඩා වර්ණ සංකලනය හෙතෙම අගේ කොට සලකයි. මේ වූකලි කතුවරයන් දෙදෙනෙකුගේ රචනා ශෛලීන් දෙකක් පිළිබඳ ව අවබෝධ කර ගැනීමට නිදසුනකි.

වර්තමාන නවකතා, තෙට්කතාවල දක්නට ලැබෙන යථාර්ථවාදී ඊතිය සිහියට නංවන පුළුල් ක්ෂේත්‍රයක හෙමින් ගලා බස්නා රටාවකින් යුත්, අවිචාර භක්තිය වෙනුවට විචාර බුද්ධිය මෙහෙයවා පාඨකයාගේ හදවතට නොව බුද්ධියට ගෝචරවන කෙටි වාක්‍ය රටාවන්ගෙන් උපලක්ෂිත පාලි ඊතියක් ගුරු කොටගෙන බණ කතා ශෛලියක් උපදවා ගැනීමට සිදු කළ අමාවතුර පොළොන්නරු යුගයේ ගද්‍ය සාහිත්‍ය වංශයේ පෝෂණයට ප්‍රබල අත්වැලක් වූ ග්‍රන්ථයක් ලෙස දැක්විය හැකි ය. පොළොන්නරු යුගය වන විට ජනප්‍රියව තිබූ මිශ්‍ර සිංහලය නොව අනුරාධපුර යුගයේ 10-11 සියවස්වල ශිලා ලිපි භාෂාවට සමීප කළ හැකි අනුරාධපුර යුගයේ මගධ භාෂාවෙන් පාලි හික්මවන ලද ශෛලියකට ගුරුළුගොමිත් ප්‍රිය කළ බව පෙනේ. මටසිලුටු මනහර රසබර වදන් ගළපමින් කෙටි වැකි අතරට දිගු වැකි යෙදීම ගුරුළුගොමිත්ගේ ශෛලියයි. ඒ සඳහා පාලියේ ආභාසය ලබා ඇති බව ප්‍රකට ය. පාලියේ ආභාසය ලැබූව ද නො ලැබූව ද ගුරුළුගොමිත්ගේ ශෛලිය වේගවත් ය, ප්‍රාණවත් ය. ප්‍රචායනි කෙටියෙන් ඉදිරිපත් කළ යුතු තන්හි කෙටියෙන් ද, විස්තර වර්ණනා අවශ්‍ය තැන එලෙසින් ද ගළපා ගෙන රසවත් ලෙස කතා කීමේ සාමාර්ථයක් ගුරුළුගොමි කුළ පවත්නා බව යට දැක් වූ නිදර්ශන මගින් පැහැදිලි වෙයි. කවීශ්වර නම් ස්වකීය මුණුබුරා කියන පරිදි ම ගුරුළුගොමි කවීශ්වරයන්ගේ මුදුනෙහි රැදුණා වූ කිරිටයක් වැන්නේ ය. සාර වූ ඥානයෙන් ගණේෂ්වරයා වැන්නේ ය. ගුරුළුගොමිත්ගේ අමාවතුරින් සිංහල ගද්‍ය සාහිත්‍ය වංශයේ පරිණාමය හා අභිවෘත්තියට විවිධාකාර පූර්වාදර්ශ පශ්චාත් කාලීනයාට දෙමින් ප්‍රශංසනීය සේවාවක් ඉටු වී ඇති බව විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් විසින් රචිත බුත්සරණ කෘතිය මගින් හඳුනා ගත හැකි ය.

බුත්සරණ ගද්‍ය කාව්‍යයක් මෙන් ම භක්ති කාව්‍යයක් ලෙස ද විචාරක සම්භාවනාවට පාත්‍ර වී ඇති අතර පාලි ඊතියට වඩා සංස්කෘත ඊතියට නැඹුරු වූවකි. අමාවතුර රචනා ඊතියට වඩා වෙනස් මගක් බුත්සරණ රචනා ශෛලිය තුළ වූව ද තම ගුරු ග්‍රන්ථය ලෙස අමාවතුර භාවිත කර ඇති බව හඳුනා ගත හැකි ය. බුත්සරණ කතුවර විද්‍යාවක්‍රවර්ති පඬිතුමෝ ස්වකීය ග්‍රන්ථය රචනා කිරීමේ දී සිංහල ජනතාවගේ අධ්‍යාත්මය හා විශේෂ සම්බන්ධතාවක් දක්වන පාලි සාහිත්‍යයක කෘතීන් භාවිතයට ගෙන ඇත. එනම් විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ට අවශ්‍ය වූයේ සරල බසින් බුදු ගුණ කීමට ය. බුත්සරණෙහි භාෂා ශෛලිය දෙස බැලූව ද එය රචනා වී ඇත්තේ පොදුජන රුචිය වැඩෙන මිශ්‍ර සිංහල ඊතියකිනි. භාෂා උපක්‍රම භාවිතයේ දී ද පාලි සාහිත්‍යයට ගැති නොවී දේශීය පරිසරයත්, තත්කාලීන සමාජයත් නිරූපණය වන ලෙස බස හසුරුවා ඇත. එනම්, සාමාන්‍ය ජනයාට තේරුම් ගත හැකි ආකාරයේ සරල භාෂාවක් භාවිත කරමින් පාඨක ශ්‍රාවක මනසෙහි සංකල්ප රූප ජනනය කිරීමට තරම් බුත්සරණ කෘතිය දෘෂ්ටිගෝචර අග්‍රගණ්‍ය ග්‍රන්ථයක් බවට පත් ව ඇත. මේ අනුව අමාවතුර හා බුත්සරණ යන කෘතීන් දෙක ම සිංහල සාහිත්‍යය ගමන් මග තුළ බිහි වූ අග්‍රගණ්‍ය කෘති දෙකක් වශයෙන් දැක්විය හැකි ය.

මෙම පර්යේෂණය ශ්‍රී ලාංකේය සාහිත්‍යයේ පුළුල් සන්දර්භය තුළ භාෂා අනන්‍යතාව පිළිබඳ සියුම් අවබෝධයක් ලබා දීමට උත්සාහ කරන අතර, භාෂාමය පරිණාමය පිළිබඳ විද්වත් කතිකාවකට දායක වේ. පර්යේෂණය තුළ මිශ්‍ර සිංහල වර්ධනයට බලපෑ ගද්‍ය ශෛලීන් පිළිබඳ සවිස්තරාත්මක ගවේෂණයක් ඇතුළත් වේ. මෙම වැදගත් සාහිත්‍ය කෘතිවල අන්තර්ගත ඓතිහාසික හා භාෂාමය සුක්ෂ්මතා සඳහා ගැඹුරු ඇගයීමක් වර්ධනය කරමින්, භාෂාව, සංස්කෘතිය සහ සාහිත්‍යය අතර ඇති සංකීර්ණ සම්බන්ධතා පිළිබඳ වැඩිදුර පර්යේෂණ සඳහා මඟ පෙන්වනු ඇත.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

අමරවංශ හිමි, කොත්මලේ. (2014). *සිංහල සාහිත්‍ය ලතා*. බෞද්ධ සංස්කෘතික කටයුතු මධ්‍යස්ථානය. අමාවතුර. (1948). වැලිවිටියේ සෝරත හිමි. (සංස්.)

කුලසූරිය, ඒ. (1961). සිංහල සාහිත්‍යය 1. සමන් මුද්‍රණාලය

කුලසූරිය, ඒ. (1963). සිංහල සාහිත්‍යය 2. සමන් මුද්‍රණාලය

ඥානාලෝක හිමි, කෝදගොඩ. (1959). සංස්කරණය.

තිලකරත්න, එම්. පී. (1984). සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍ය හා පොදුජන රුචිය. ගොඩගේ.

ධර්මකීර්ති හිමි, නිවන්දම (1952). සිංහල සාහිත්‍යයේ ස්වර්ණයුගය. බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය. පි. 93

ප්‍රඥාසාර ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය. (). කුන්වැනි කලාපය, මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සමාගම (2004). අමාවතුර. පි. 237

මනම්පේරි, තිලකසිරි. (2013). බුන්සරණ.

මානවශාස්ත්‍ර පීඨ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය. (2010). ක. 14. මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය. කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය.

මානවශාස්ත්‍ර පීඨ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය. (2015). ක. 22. මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය. කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය

මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය. එම්.ජේ. මාරසිංහ උපහාර කලාපය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය.

ලංකානන්ද හිමි, ලබුගම. (1968). බුන්සරණ. ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම

වජිරඤාණ හිමි (1992). සිංහල සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථ ප්‍රදීපිකා. ගොඩගේ. පිපි. 105-106

වික්‍රමසිංහ, මාර්ටින්. (1949). සිංහල සාහිත්‍යයේ නැඟීම. මහරගම, සමන් මුද්‍රණාලය

සන්නස්ගල, පී. (1994). සිංහල සාහිත්‍ය වංශය : ආරම්භයේ සිට ක්‍රි.ව. 1994 දක්වා. ගොඩගේ.

සාහිත්‍යය. (1961). ශ්‍රී ලංකා සාහිත්‍ය මණ්ඩලයේ ප්‍රකාශනය.

සාහිත්‍ය විචාර. (1968). ක. 4 පොළොන්නරු යුගයේ සිංහල සාහිත්‍යය.

සුරවීර, ඒ. ඩී. (1966). සිංහල සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදාය. දීපානි මුද්‍රණ ශිල්පියෝ.

සෝරත හිමි, වැලිවිටියේ. (සංස්.). (2000). අමාවතුර: අංගුලිමාල දමන කතාව. ගොඩගේ.

Godakumbura, C. E. (1995). *Sinhalese Literature*. The Colombo Apotecaries.

Paranavitana, S. (1960). *History of Ceylon. Vol.1 Part ii*. Ceylon University Press.

Wikkramsuriya, S. (). *Classic Sinhalese Narrative Prose: The themes conventions and prose style* ‘The Sri Lanka Journal of the Humanities.